

פרשה א

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים. מגיד שמונים חדשים

לצאת מצרים, אין לי אלא חדשים, שנים מנין, ת"ל בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים; אין לי אלא באותו הפרק, בפרק אחר מנין, ת"ל בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים. כל אלו עד שזא נכנסו לארץ, משנכנסו לארץ מנין, ת"ל ויהי מא ו א

בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים. כל אלו עד שלא 5

נבנה הבית, משנבנה הבית מנין <שמונים לבניינו> ת"ל ויהי מקץ עשרים שנה אשר 5

בנה שלמה את בית ה'. לא רצו למנות לבנינו, ימנו לחורבנו, שני^א אחר אשר הוכתה 5

העיר. לא רצו למנות לעצמם, ימנו לאחרים, שני^ב בשנת שנים למלכות נבוכד נצר 5

חלם נבוכד נצר חלומות; ואומר^ג בששי בשנת שנים לדריוש המלך; ואומר^ד אם לא 5

תדעי לך היפה בנשים; ואומר^ה תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך ועבדת את אויביך. 10

כבר היה רבן יוחנן בן זכאי עולה למעון יהודה; ראה ריבה אחת מלקטת שעורים

מתחת גללי הסוס, אמר להם רבן יוחנן בן זכאי, ראתם ריבה זו מה היא, אמרו לו,

עברית, כוס זה של מי הוא, אמרו לו, של פרש ערבי אחד. אמר להם רבי יוחנן בן

זכאי לתלמידיו, כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה, והייתי קירא אותו ולא הייתי

יודע מה הוא. אם לא תדעי לך היפה בנשים. לא רציתם להשתעבד לשמים, הרי אתם 15

משועבדים לפנומי גוים ערביים; לא רציתם נשקוד לשמים בקץ גולגולת, הרי אתם

שוקלים חמשה עשר שקלים במלכות אויביכם; לא רציתם לתקן הדרכים והרחובות

(א) 6 שמונים לבניינו. הוספתי על פי גירסת מ"ח:

7 לא רצו. בא"צ מגיה לא זכר, וכ"ה בירוש' ראש השנה

שהש"ר זוטא פ"א פסוק ח [ע"ש היטב]. ש"ט דף שלז:

24 ועבדת זכר. מכיל' דרשב"י, פ"ו, ש"ט דף שלז, ילקוט

מלכים קפא, ספרי במדבר דף סא, וש"נ: 11 מלוקטת זכר.

ספרי דברים סוף פ"ה, תוספתא כתובות סוף פ"ה, ירוש'

שם סוף פ"ה, בבלי סו. וסו. איכ"ר פ"א ס"מה, פס"ר פרק

כט—ל דף קא, אדר"ב ב"א פ"ו ופ"ו: 15 בנשים. בא"צ

בית | שמונים לבניינו | רק מ | ד"ט ארבעים שנה — 7 ט שלמה את שני הבתים את בית ד' ואת בית המלך |

את | ד ח' | כמ את הבית (ב' ג' וגו'). במק': את בית, וכ ה ילק' מלכים לא זכר העיר | ב' היית למנות | ט לבנות לבנינו | א למנינו |

ד אחרי, וכ"ה ברוב נוסחאות וספרי במדבר — 8 למנות | ג' למנינו ימנו לחורבנו | ט עצמן | אט"כ שנאמר בששי (אט

ח') בשנת שנים לדריוש בשנת שנים למלכות נבוכדנצר (ב' ג' חלם נבוכדנצר חלומות וגו', א מלכות לבוכדנצר) | במקרא:

ובשנת — 9 ואומר זכר המלך. א. כמ ח' | ואומר זכר תורה בע' הס' ש' ו' מ ח' | אט"כ וכן הוא אומר | וק ואם — 10 א

בנשים וגו' | לא | כ ח' | : עבדת וגו' ועבדת וגו' אשר לא עבדת את ד' אלהיך ועבדת את אויביך | את ד' אלהיך | ט ח' —

11 ט וכבר | ב למעים (או לרועים) ביהודה, א למאוס דיהודה | ראה | כ ח', א וראה | ב רבייה | אט"כ שהיית (א שהיא)

מלקטת — 12 אט גללי הצאן, כ גללי הצאן | אט זכאי לתלמידיו ריבה זכר, כ זכאי לתלמידיו תינקת זו מי הוא — 13 כ

עברית היא | של | ח' | אט ערבי הוא | ט אמר ליה לתלמידיו כל ימי — 15 כ הייתי קורא זה הפסוק ולא הייתי זכר,

ט הייתי קורא הפסוק הזה ולא זכר | והייתי קורא אותו | א ח' — 14 כ ואם | טכ לך וגו' | א בנשים וגו' — 16 לפגומין | ד

וילקוט מלכים: לשקול שיקלי שמים | לשקול | טכ ג' שקליכם — 17 כ משקלים |

כ אויביהם | אטכ את הדרכים ואת הרחובות העולים (א וילקוט מלכים לעולים) לבית הבחירה —

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לצאת זכר מצרים | מ ח', אט ג' וגו' — 6 בננה | מ ח' | ט

לעולי רגלים, הרי אתם מתקנין את הבורגנסין ואת הבורגנין לעולי לכרכי מלכים. וכן הוא אומר: תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך באהבה, ועבדת את אויביך בשנאה; תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשובע, ועבדת את אויביך ברעב ובצמא; >תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך מלובש, ועבדת את אויביך בעירוב; תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך מרוב כל, ועבדת את אויביך בחוסר כל; < מהו בחוסר כל, שניטלה דעת מהם. — ד"א ובחוסר כל, שיהו הסרים מתלמוד תורה.

ביום הזה באו מדבר סיני. ראש חדש היה, לכך נאמר בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים.

ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני. והלא כבר נאמר בפרשת מסעות ¹⁰ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני, ומה ת"ל ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני? הקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר סיני, מה ביאתם למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתם מרפידים בתשובה. — דבר אחר הקיש ביאתם למדבר סיני לנסיעתם מרפידים, מה נסיעתם מרפידים מכעים למקום ולשעה קלה עשו תשובה ונתקבלו, אף ביאתם למדבר סיני היו מכעים למקום ולשעה קלה עשו תשובה ונתקבלו.

אמר רבי אלעזר ב"ר יוסי הגלילי, הרי הוא אומר ¹⁵בצרה קראת ואחלצך אענך בכתר רעם אבחקך, משעה שהייתי עונך ומגין עליך ומרעים עליך את כל העולם, מאותה שעה היה גלוי לפני מה שאתה עתיד לעשות במי מריבה.

מוסיף א"ת גדיותיך אלא גדיותיך ד"א: 1 הבורגנסין וכו' עיין בח"ג, שהש"ר זוטא פ"א פסוק וי. ובורגס מלשון יון ²עין ב"ח מגדל, וקרוב לו בורגנין. עיין ערוך השלם ערך ברגן, Krau: Lehnwörter II, S. 143: 6 מת"י. עיין ילקוט מלכים קפא: 8 מצרים. צריך להשלים ביום הזה, ועיין מכדרשב"י, שבת פוג, פ"ז, ש"ט דף שלו. ת"י, ראב"ע: 9 בפרשת מסעות וכו'. וכן הוא במכילתא דרשב"י, ונראה שכן היתה גם כאן גירסת רש"י אף דהרא"ם והא"א כתבו להפך אבל בש"ט דף שלו גורס כגירסת הילקוט ובגירסא זו החזיק בא"צ ובמ"ע. ונראה דגם לפי הגירסא שבפנים עקר הקושיא מכת הכתוב באו מדבר סיני וה"ק הרי כל הפסוק ויסעו מרפידים וכו'. שלא לצורך שהרי כבר כתיב באו מדבר סיני ואם תמצא לומר דבא ללמדנו סדר נסיעתן וחנייתן והלא זה מפורש בפרשת מסעות. והרמב"ן פירש באופן אחר: 10 הקיש בא"צ מגיה אלהי הקיש: 11 בתשובה. פ"ז: 13 ולשעה וכו' ונתקבלו. נראה לי למחוק מלות א' דמהיכא שמעינן דעשו תשובה ברפידים ונתקבלו, עיין מכדרשב"י אבל בש"ט שלו כלפינו: 14 למקום. בעגל. מ"ע אבל לשון המכדרשב"י אף חנייתן במדבר סיני בני מסה ומריבה היש ד' בקרבנו: 17 מריבה. ילקוט תהלים תרל"א:

1 את הבורגנסין ט ח' | א את הבורגנין ואת הבורגנסין | ואת ט את | ילקוט מלכים: את הבורגנות, ד הבורגנין | אטכ וילקוט מלכים: דעוליים | יק כרמי, ל כרמי. ט לשלחן | ילקוט מלכים: לצורכי הולכים — 2 אכ לא עבדת וגו' ועבדת | את ד' וכו' | ט תחת אשר לא עבדת באהבה ועבדת את אויביך כמה שני תחת אשר לא עבדת בשובע וכו', כ ועבדת אויביך תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ועבדת את אויביך בשנאה וכו' | את אויביך | כ את ה' אלהיך — 3 תחת וכו' ובצמא | א וילק' מלכים: ח' | ובצמא | כ ח' — 4 המוסגר אכ וילקוט מלכים, ש"ג בעירום ובחוסר כל | אשר | כ ח' וכן בס' | אלהיך | ילקוט מלכים: ח' | כ בלבוש | אויביך | כ ד' אלהיך — 5 את ד' | כ ח' | מרוב כל | כ ח' | דכ מאי | מהו בחוסר כל | ט ח' — 6 כ דעת | אכ בחוסר | ד מאי כל | שיהיו חסרים מתלמוד | וכו' חסרים בתלמוד, כ שהיה, א שהן | אככ בתלמוד תורה — 7 א ההוא הזה, מדבר סיני | מ ח' | מ חדש השלישי | לכך וכו' מצרים | מ ח' — 8 לצאת וכו' | כ ח' | בני וכו' | א ח', ר' ביום הזה — 9 ויסעו מרפידים

ש ח' | ויבואו מדבר סיני | כ ח' | א ויבואו וגו' | סיני | ש ג' מה תלמוד לומר | נאמר כ מפרש, א מפורש | טש נאמר ביום הזה באו מדבר סיני אלא — 10 א מרפידים ויבאו מדבר סיני הקיש | ויחנו וכו' | ד וכו', מ מדבר | כ ת"ל ויבאו | ד ת"ל באו מדבר | מ מקיש — 11 למדבר בפ"א | ט למדבר | כ לנסיעה — 12 מרפידים בפ"א | ט 13 ויחלצך למקום | מ המקום | ד לשעה — 14 אככ למדבר | היו | אכ ח' | מ את המקום | ט הכעיסו למקום — 15 ילקוט תהלים תתלא: דרש ריה"ג | אטכ ר' אלעזר (ש ר' אליעזר) ב"ר יה"ג אומר, ל ר' אליעזר, מ רבי אלעזר בנו של ריה"ג אומר | אומר | כ ח' | בצרה וכו' ואחלצך | אטככ ח' — 16 : רעם משעה | אכ אבחקך על מי מריבה סלה | כ עיניך ימיניך | ט עניך | ב עונה אותך | וכן ומגן | ומרעים | ד ומרפס | כל | כ ח' — 17 ט שעה היה את קורא וכו' | היה | ד ח' | גלוי | מ ח' | כ מי שאתה עומד | אכ על מי מריבה (ג' סלה) —

שם כט י אמר בלעם הרשע לכל העומדים עליו^ה עוז לעמו יתן, ופתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו ישראל בשלום.

ר' יוסי אומר: הרי הוא אומר, ¹לא בכתר דברתי במקום ארץ חשך וגו'. כשנתתה אני בתחלה, לא נתתה בסתר, ולא במקום ארץ חושך ולא במקום אפלה; ולא אמרתי לזרע יעקב, לאלו אני נותנה; אלא תוהו בקשוני, לא נתתה פננום; וכן הוא אומר ²אני ה' דובר צדק מגיד משרים, כבר עד שלא נתתי לכם המצות הקדמתי לכם מתן שכרן, שנאמר ³והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה, וכתוב ⁴וצויתני את כרכתי לכם בשנה הששית וכו'. יכול אלו בלבד, ת"ל ⁵ויתן להם ארצות גוים, מפני מה ⁶בעבור ישמרו חקיו ותורותיו יצורו.

ישעיה מה יט

שם

שמות טז ה
ויקרא כה כא
תהלי קה מד
שם מה

שם קמו יט—כ

תבוקא ג
ה—ה

10 היה ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: הרי הוא אומר, ⁷מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי, וכי מה עשו הגוים דווים האלו, שלא רצה ליתן להם את התורה, משפטים כל ידעום, שלא רצו לקבל שני ⁸אלוה מתימן יבא וגו' ונוגה כאור תהיה וגו' לפניך ילך דבר וגו' עמד וימודר ארץ ראה ויתר גוים וגו'. ויחן שם ישראל. כל מקום שהוא אומר ויסעו ויחנו, נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, אבל כאן השוו כולם לב אחד, לכך נאמ' ויחן שם ישראל נגד ההר. — שם, מגיד שאמר להם זמן הרבה אתם עושים שם, וכן מצינו שהיו שנים עשר חדש פחות עשרת ימים. — נגד ההר, לצד מורחו של הר; כל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למורה.

1 אמר וכו'. לעיל ריש פרשת יתרו: 5 אלא תוהו. צ"ל ולא תוהו, מ"ע. ובילקוט ישעיה הגירסא לא אמרתי לזרע יעקב תוהו בקשוני, ועיי' לקמן פ"ה: — פננוס. עיי' בח"ג, ובמ"ת דברים לג ב דף רט הגירסא בטפס. ודעת המו"ל שם פננס ר"ל רמאי העושה מעשה בסתר ובמכילתא דרשב"י כאן איתא לא עשיתיה הפותיקי: 12 מתימן וכו'. ספרי דברים פ"קא שמג, מ"ת שם דף רט, ע"ז בן, ב"ק לח, ירושלמי שם ד ע"ב, נחנחומא וזאת הברכה ס"ד, נחנחומא ב שם ס"ג, פס"ר פ"כא דף צט, פד"ר"א פ"מא, ילקוט דברים תתקנא, מיכה תתקנא, תהלים תתטז: 14 שהוא. בא"צ מגיה הוא, ולשון הש"ט דף שלח ויחן שם ישראל מה ת"ל והלא כבר נאמר ויחנו במדבר לא כל נקום שני ויסעו וכו': 15 השווי מכד"ש. פ"ז, ת"י, רש"י, ויק"ר פ"ט ס"ט, פד"ר"א פ"מא, פד"ר"ב פ"ב דף קה, ילקוט משלי תתקלד: — שם מגיד וכו'. וכן הוא בפ"ז שם מלמד וכו', ובש"ט דף שלח ומה ר"ל שם: 16 וכן מצינו וכו'. שהרי בר"ח סיון באו ונשתתו שם עד כ' באייר בשנה השנית: 18 למורה. פ"ז ש"ט, רש"י, ראב"ע, רא"ם.

1 ט ומכירי: פתחו | א יתן וגו' | ופתחו | כ ב' שבח | פתחו וכו' | בשלום | א ח' | כולם | טב ח' | 2 — ישראל | כ ח' | — 3 הרי הוא אומר | ט ח' | ט לא מראש בסתר | א דברתי וגו' | במקום וכו' וגו' | כ ח' | וגו' וכו' חשך | ט ח' | וגו' | ק ומכירי: ח' — 4 אני | א ח' | א מבחלה, כ מתחלה | ד נתתי, אב לא נתתיה | כ נתנה | לא (א אלא) במקום ארץ חשך לא (א ולא) במקום הסתר לא (א ולא) במקום אפלה לא אמרתי | מכירי: לא אמרתי לזרע יעקב תוהו ובקשוני לא אמרתי לזרע יעקב לא לו אני | ולא וכו' | ט ולא במקום הסתר ולא במקום אפילה לא — 5 אט פננס, כ פיגס (ואפשר לקרא גם כאן פרגס), מכירי: פגוס. ילקוט ישעיה: פגס — 6 ט צדיק | כבר | ט ח' | אב להם את המצות | לכם בפ"א | ט ח' | אב להם — 7 מכירי: והכינו וגו' והיה, אטכ והכינו (א ג' וגו') ואר' (אט ח') וצויתני | מכירי: ואומר וצויתני — 8 בשנה השלישית וכו' | טב ח' | וכו' | אר מ ח' | אטכ בלבד והלא כבר נאמר יתן | א גוים וגו', כ גוים ועמל לאומים ירשו מפני — 9 ותורותיו יצורו |

אב ח' — 10 אב ר' אלעזר בר' יוסי | כ ליעקב ואומר לא עשה כן, ט ליעקב וגו' לא עשה — 11 א גוי וגו' | א אלו הגוים | הגוים | כ, וכן ילקוט תהלים שם ח' | דווים | ט ח' | כ אלו דווים ולא | האלו | א ח', ט אלו | א ולא — 12 את | ט ח' | את התורה | אב וילקוט תהלים ח' | אטכ ומשפטים, ילקוט תהלים: אלא משפטים | שני | אד ח' — 13 וגו' | כ ואומר, אט ח' | וגו' בפ"ג | ק וכו' | אט ארץ וגו' | ראה וכו' | כ ח' — 14 מ ישראל מלמד כל מקום ויסעו | ט שם נגד ההר | מ ויחננו, אבל כאן ויחן השוו — 15 אב כאן הוא אומר ויחן שם ישראל | כ ח' | מגיד (א ח') שהשוו (א השוו), ט והשוו | כולם | דח' | לכך יכו' | אמ שם מגיד שאמר | שם מגיד | ח' — 16 עושים | מ חונים | אב שהרי היו שם שנים, מ שעשו שם — 17 פחות | ט ח', אכמ חסר | לצד וכו' | מ למורה, אב למורחת | כ של כל ההר כל מקום | נגד | כמ ח'.

פרשה ב

ומשה עלה אל האלהים, זה יום שני. — ויקרא אליו ה' מניד שהקריאה קדמה לדיבור. — כה תאמר, כה בלשון הקדש, כה כסדר הזה, כה בענין הזה, כה שלא תפחות ולא תוסיף. כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים; ותגד לבני ישראל, אלו האנשים. <ד"א כה תאמר לבית יעקב, בוכות יעקב; ותגד לבני ישראל, בוכות ישראל.>
5 ד"א כה תאמר לבית יעקב, אמור בלשון רכה, אמור ראשי דברים לנשים; ותגד לבני ישראל, ותדקדק עמהם ואמור להם.

אתם ראיתם. לא במסורת אני אומר לכם, לא כתבים אני משגד לכם, לא עדים אני מעמיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי במצרים. ראו, על כמה היום חייתם לי; על עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים לשעבר, ולא נפרעתי מהם אנוני על ידכם. 10

ואשא אתכם על כנפי נשרים. ר' אליעזר אומר, זה יום רעמסס, לפי שנתקבצו כולם וכאו רעמסס לשעה קלה. — ואביא אתכם אלי לפני הר סיני ר' עקיבא אומר, זה יום מתן תורה; לפי שהיו ישראל נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל וחוזרין לפניהם שנים עשר מיל, הרי עשרים וארבעה מילין על כל דיבור ודיבור. 15 ואביא אתכם אלי, לבית הבחירה. ד"א ואשא אתכם על כנפי נשרים, מה נשתנה נשר

(ב) 1 אל האלהים) מ' ח' | ט יום ראשון ושני | ד' | ט ח' | שהקריאה קדמה) מ' ח' | ט שקריאה — 2 ב' לדבר | כה תאמר | אר"ט ח' | כה בפ"ד | מ' ח' | כה בפ"ה | מ' ח' | כה כסדר | ט בסדר | כענין | ט בענין — 3 א"כ מ' ושל | כה תאמר | מ' ח' | כה | א"כ ח' — 4 המוסגר ד' ח' | כה תאמר | ט ח' | ותגד | מ' ח' — 5 לבית יעקב | ט ח' | יעקב | כ ישראל | א"מור | ד' ח' | אמור בפ"ב | א"כ מ' ח' | ט ראש | א"כ מ' הדברים — 6 מ' ישראל אלו האנשים ד"א לבית יעקב בוכות יעקב לבני ישראל בוכות ישראל אתם וכו' | ואמור להם | א"כ ח' — 7 ט ראיתם אשר עשיתי במצרים | לכם | ד' ג' לא כתובים הם לכם | ז בכתבים, א כתובים | מ' ולא — 8 ז בעדים | עליכם | ד' ח' | אתם | כ ח' | אשר עשיתי במצרים | ד"מ ח' | א למצרים | ט ח' | מ אתם — 9 לין ד' ח' | לשעבר | מ' ח' | רטבם לא — 10 ק מכס | עלן ק ח' | מ אלא עליכם | טב היכם — 11 א ר' אלעזר | לפי | ט"מ ח' | מש לרעמסס — 12 פש בשעה | לפני | מ' ח' | כ אלי זה מתן תורה לפני וכו' — 13 יום | ט"מ ח' | ט לפי שישראל | לפני | מ' ח' — 14 וחוזרין וכו' | הרי | ט ח' | לפניהם | ד"מ ח' | מ עשר מיל על כל דביר | הרי | י"ב ח' | ט ארבע | כ מיל — 15 אלן ד' ח' | ד"א וכו' אתכם | מ' ח' | א"כ מ' הנשר —

(ב) 1 שני. מכד"ש, שבת פה. פ"ז וש"ט דף שלח, והזהיר דף לה. רש"י: 2 לדבור. בש"ט דף שלח שהקריאה קדמה לעלייה, ועיין מכד"ש, ת"כ ויקרא ר' ש פ"א, יומא ד; במד"ר פ"א סיכור, והזהיר דף לה. פ"ז, תרג' ירוש', ראב"ע ורמב"ן: — הקדש. לקמן פ"ט ומכילתא דרשב"י, פ"ז וש"ט יספרי במדבר דף מב, וש"נ: — כענין הזה. בש"ט השמיט כענין זה וגור' כסדר הזה שלא תפחות וכו', ובפ"ז השמיט כסדר הזה וגורא דבכסדר הזה שלא להקדים המאוחר ולאחר המוקדם וכענין הזה שלא יאמר בסגנון אחר אף אם המכון אחד, ש"י אבל אין זה במשמעות כענין הזה, ולג' המ"ח והפ"ז יש לומר דשלא תפחות וכו' הוא פירושו של כענין הזה אבל לשון המכ"י דרשב"י אי אפשר לפרש כן: 6 ותדקדק וכו'. עיין כל זה מכד"ש, שבת פ"ז, פד"א פ"מ, שמי"ר פ"כ ס"ב, גתומא מצורע ס"ט, פ"ז וש"ט דף שלח, והזהיר לוי, תרגום יונתן וירושלמי, רש"י: 7 ל"א כתבים וכו'. עיין בח"ג, וכן בא"צ מוחק המלות לא כתובים הם לכם שבדף שאינם אלא גיטא שנייה. ועיין מכילתא דרשב"י, פ"ז וש"ט דף שלח, והזהיר דף לה, רש"י: — לא צ"ל ולא כאשר הוא ברש"י ולשון הש"ט על כמה היו חייבין לי על וכו' שיד ולא נפרעתי. ועיין גירסת המ"ח דגורס לעיל ארצם במקום דהם ועם זה תתאים הגירסא מכס במקום מהם שבדף קונסטנטינא, אבל העקר כהג"ר שבפנים. ועיין מכילתא דרשב"י: 11 יום וכו'. בא"צ מגיה יום יציאת מצרים ומלת לפי מוחק, וא"צ. ועיין לעיל בג' פ"ד ורש"י פ"ז וש"ט: 12 סיני. פ"ז וש"ט: 13 לפי. גורא מוחק וכן במ"ח ליתא: 14 ירבוני. לקמן פרשה ט: 15 לבית הבחירה. עיין מכילתא דרשב"י, ושבת פ"ז דף שלח. י"י דמיתרגם וטענית יתכן על ענין ה' כעל גדיף בשרין

מן פלוסין ואבילית יתכן לאחר בית מוקדשא למעבד תמן פטחא ובההוא ליליא אחיבית יתכן לפלוסין ומהן קריבית יתב לאולפן אורייתא. ובמ"ע כתב דל"ע פסוק זה מוקדם וגא"ר אחר מ"ח ורש"י פירש דואביא אתכם אלי הוא עבר במקום עתיד

זה מכל העופות כולם, שכל העופות כולן נותנין ארת בניהם בין רגליהם מפני שהן
מתייראין מעוף אחר שהוא פורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתיירא אלא מאדם
זה בלבד שלא יורוק בו חץ, אמר מוטב שיכנס בו ולא בכנו. — משל לאחד שהיה
מהלך בדרך, והיה בנו מנהיג לפניו, ובאו לסמים לשבותו מלפניו, נמלו מלפניו ונתנו
מלאחריו: בא הזאב לטרפו מאחוריו, נמלו מאחוריו ונתנו לפניו, לסמים מלפניו וזאב
מלאחריו נמלו ונתנו על כתיפו, שני⁶ ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך וגו'.

דברים א לא

ועתה אם שמוע תשמעו, מכאן אמרו שמע אדם מצוה אחת, משמיעין לו מצות הרבה,
שנאמר אם שמוע תשמעו; שכת אדם מצוה אחת, משכחין לו מצות הרבה, שנאמר
אם שכח תשכח. — ושמרתם את בריתי, רבי אליעזר אומר, זה ברית שבת; ורבי
עקיבא אומר, זה ברית מילה ועבודה זרה.

והייתם לי, שתהיו פנויין לי ועוסקים בתורה ולא תהיו עוסקין בדברים אחרים.
סגלה, מה סגולתו של אדם חביבה עליו, כן תהיו חביבין עלי, ר' יהושע בן קרחא אומר
כדי שתבקע אוזן, כשם שהאשה מסגת מאחר בעלה והבן מאחר אביו והעבד מאחר
רבו והשפחה מאחר גבירתה יכול אף אתם מסוגלין לי מאחרי, ת"ל כ"י לי כל הארץ.

שמות יט ה

ואתם תהיו לי, כביכול איני מעמיד ואיני משליט עליכם אחרים אלא אני, וכה"א
הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. — ממלכת, איני ממליך עליכם מאומות העולם
אלא מכם, וכה"א לאחת היא יונתי תמתי וגו', ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר:

תהלים קכא ד
שה"ש ו ו ס

6 שני וכו' מכדר"ש, פ"ו וש"ט דף שלח, ס' והוהיר, רש"י
ולעיל בשלח פ"ד, ספרי דברים פ"ש, מ"ח שם לב יא:
7 קשות מכדר"ש, תד"א פ"ב דף יג, פ"ו, ש"ט דף שלט
רש"י ועיין תוס' תענית ד"ה פסיעה: 9 שני [בפ"א] וכו'
בא"צ מוחק מן שנאמר ולהלן, וכן בפ"ו אינו מעתיק יותר
ואף על פי כן אין נראה להגיה, ועיין מכדר"ש, ש"ט דף שלט
ולעיל מסכתא דיוסע פ"א: 10 ברית שבת, בא"צ מגיה ברית
תורה, וא"צ: 11 וע"ז, בא"צ מוחק וכן ליתא בפ"ו, ובמכ"י
דרשב"י בשוני ועיין אגרת בראשית פ"ו צד כו, ורש"י פ"ו
על שמירת התורה בכלל וכן בש"ט דף שלט ועיין ראב"ע:
13 חביבין עלי, פ"ו ש"ט דף שלט: 14 כדי בא"צ מוחק,
ועיין מכילתא דרשב"י: — כשם, צ"ל וכשם וכו' גבירתה
אף (או יכול אף) אתם וכו' ואפשר ג"כ לגרוס יכול כשם
ולמחוק מלת יכול אח"כ כגירסת מ"ה: — בעלה וכו'.
כלומר כמו שכל אלה הסגלה היא מפני שאין להם כיוצא
בהם ת"ל כי לי כל הארץ, מ"ס, ולפי זה נראה לגרוס
מאחריים כגירסת הפ"ו, וכן הגיה מסברת עצמו במ"ס, וכ"ה
במכדר"ש כך ישראל יסתגלו מאומות העולם, ולשון הש"ס
יכול אף אתם מסוגלין לי ואין שאר האומות תחת רשותי
ת"ל וכו'. ובכל זאת אין הלשון מדויק ואין הנגיד עולה
יפה. ובא"צ מגיה אף אתם מסוגלין לי יכול מאחרי ת"ל
וכו': 16 איני מעמיד וכו', פ"ו וש"ט דף שלט, ועיין
ברמב"ן: 17 ממליך וכו' במ"ע גורס ממליך מאוה"ע אלא
מכם, וא"צ. ועיין פ"ו וש"ט שם, והזהיר דף לו, והראיה
מן הכתוב דשה"ש אינה מובנת ואפשר דהראיה ממאי
דכתיב בסוף מלכות ופלגשים ויהללו ומפרש בשה"ש
שם פ"ו פסוק ט דהיינו דכתיב והיו מלכים אומנין, ש"י:

1 אוטם הזה [זה] מ' | כולם | אומ' ח' | כולן | זמ' ח' |
א ביני | בין רגליהם | כ"ה גם נפש, אבל ר' תחת רגליהם |
מ שמתייראין — 2 ט אחד | מ שפורח | ט על גביו | זה |
ד ח' | ט מן האדם זה — 3 א הזה | אוטם שמה יורוק |
טכ בן אדם | אמר | זממ, אש אומר, דכ ח' | אמ בי
החץ (א ח') ולא בבני, ט בו חץ | כ בבני — 4 והיה
וכו' | ז ובנו מנהיגו לפניו, כ והיה מנהיג את בנו לפניו, מ
ובנו לפניו באו | מנהיג | ט מהלך, ק מנהג | מלפניו בפ"א |
כ ח' — 5 מ מאחוריו, טכ לאחוריו, א מאחוריו | ט בא |
בא וכו' | א נטלו ונתנו על כתפו בא זאב ליטלו מאחוריו
ליסטים מלפניו | מ זאב ליטלו מאחוריו | זמכ זאב ליטלו |
6 מאחוריו | מ ח' | ט מלאחוריו | ט מלפניו | ט לפניו...
לאחוריו | אמ מאחוריו, כ מאחוריו | כ נטלו מלפניו ונתנו
על כתפיו | ט כתפיו | אשר נשאך וכו' | מ ח' | ט אלהיך
וכו' | וגו' | דב ח' — 7 א נעתה עכשיו קבלו | מ שמוע
תחלה קבלו עליכם וכו' | בקולין | ט ח' | כ תשמעו עכשיו
קבלו | ועתה בפ"ב | ש ח' — 8 אם שמוע | מ ח' | ט תשמע |
מכאן אמרו | ט ח' | אדם | דטכ ח' | לו | אטכמפיש אותו |
9 אדם מצוה אחת | אכמ ח' | אד משכחין | לו | אט
כמפיש אותו | מצות | מ ח' — 10 אם | ט ח' | אכ זו |
כמ ר"ע — 11 אכ זו | ברית | ק שבת | וע"ז | פ ח' | זה |
ט ג' שני — 12 ט לי סגולה מכל העמים | דכ קנויין |

כ ועוסקין בד"ת | אט ועוסקין (א ועוסקין) בדברי תורת, כ ועוסקין בתורת | אכמ עוסקין — 13 פ ד"א סגולה | א חביבין |
עליו | מ ח' | טכמ כן | כמ לי | ר' יהושע | מ כי לי כל הארץ, ר' יהושע וכו' | בן קרחא | מ ח' — 14 אט שתבקע | אוזן |
כמ ג' יכול | פש שמה תאמר כשם | מאחר בעלה | אט. ש"ג: אחר בעלה | מאחר...מאחר | טמפ אחר...אחר | רבן | מ אדוני |
מ אחר | 15 יכול | מ ח' | פ אתם כן | מ מסגלים, אכ תהיו מסוגלין | לי מאחורין | ט ח' | מאחורין | ש ח', א מאחורין, כ מאחורין,
פ מאחורין — 16 אכ לי ממלכת כהנים | משליט | כ משליכו | אחרים | מ ח', וכה"ר רמב"ן בפרשה — 17 הנה | ד ח' | שומר
ישראל | כמ ח', ט וגו' | טפ ממלכת כהנים | עליכם | ארט ח' | העולם | ט ג' עליכם — 18 אלא מכם | ט ח' | תמתי | ט ח' |

מנין אתה אומר, שכל אחד ואחד מישראל עתיד להיות לו בנים כיוצאי מצרים, שנאמר
 תחת אבותיך יהיו בניך. אי בנים, יכול יהו דווים וסנופים, ת"ל יתשיתמו לשרים בכל
 הארץ, אי שרים יכול פרגמטיוטין, ת"ל ממלכת; אי מלך יכול יהא חוזר ומכבש, ת"ל
 כהנים; אי כהנים יכול בטלנין, כענין שנאמר יוכני דוד כהנים היו, ת"ל וגוי קדוש. מכאן
 אמרו, ראויין היו כל ישראל לאכל בקדשים עד שלא עשו העגל, משעשו העגל נטלו מהם
 ונתנו לכהנים. — שני ששה פזורה ישראל אריות וגו', נבוכד נצר מלך בבל המשילן כשה
 מה שה זו כשהיא לוקה מאחת מאבריה כל איבריה מרגישין, כך ישראל, אם נהרג
 אחד מהן כלן מרגישין ומצטערין, אבל אומות העולם אינן כן, אלא אם נהרג אחד
 מהם כולם שמחים במפלתו. — וגוי, קראן גוי שני יומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ
 וגו'. — קדוש, קדושים ומקודשים, פרושים מאומות העולם ומשקוציהם. — אלה
 הדברים, שלא תפחות ולא תוסיף. — אשר תדבר אל בני ישראל, כסדר הזה.
 ויבא משה ויקרא לזקני העם. מניד, שמשא חלק כבוד לזקנים. —
 וישם לפניהם, האיר עיניהם. — את כל הדברים, ראשון ראשון, אחרון אחרון.
 — אשר צוהו ה', אף לנערים ולנשים אמור. ויענו כל העם יחדיו, לא ענו בחנופה
 ולא קבלו זה מזה, אלא השוו כלם לב אחד ואמרו, כל אשר דבר ה' נעשה. —
 וישב משה את דברי העם אל ה'. וכי צריך היה משה להשיב, אלא למדה תורה

מ אומר יונתן | וגר | כמ ח' | א' ר' אלעזר — אב בר' יוסי |
 הגלילי | ד ח' — 1 כ ומנין | אתה אומר | זמ ח' | אב לראות
 לו | 2 ד יהי כ או | יהו | אוטכמש וילק' תהל' תשנח' | מ דין.
 ילקוט תהלים: וסחופים אב דוויים | מ וכפופים, ו מסחופים,
 | ד שרים | בכל הארץ | טכמ ח', כ בא הכתוב — 3 ט
 לשרים | ט פרגמטיוטין, כ פרגמטיוטין, מ פרמטיוטין | ?
 ממלכת כהנים, | אי מלך | ח' אי מלך | ובר' | ילקוט תהלים תשנ:
 יכול יהיו מכבשים ת"ל כהנים, יכול כהנים מחזירים ת"ל ממ-
 לכת בטלנים כענין שני ובני ובר' | יואן | ט ח' | ומהכבש
 4 אי כהנים | ובר' | דכ יכול כהנים מבטלים | כ | מבטלנין | א
 ת"ל כהנים מבטלן | אי | ט ח' | יכול | ט ח' | ת"ל וגוי
 קדוש | דק זפש — 5 כל טכמ ח' | כל ישראל לאכול | א
 ח' | אב את העגל אטכ ניטלו, ז ונטל | מהם | מ מידם
 — 6 ז ונתנו, אב וניתנו | אריות ובר' | בבל | אטכמ ח' | במק:
 ובכוראצור | א מושלן | טב משולין, מ מושלה אטכמ בשא
 7 — אטכ ומה | א מה | דרכו של שה לוקה על אחד | ט
 באחד מאיבריו | מ ש דרכו לוקה על אחת | כל וכו' | א
 טכמ וכולן מרגישין | אטכ כך הם | כ היו | ישראל אחד מהם
 חוטא וכולן נענשין | אם ובר' | מ אחד מהם נהרג וכלם
 נענשים — 8 ומצטערין | אכמ ח' | אד אינו | ט אלא מהן
 נהרג | אחד | אלא | א | מ ח' | אמ אחד מהם נהרג | א | אכמ ח' |
 אב וכולן מ וטולם — 10 ש ד"א וגוי וגוי | יטכש ג' | קדוש |
 אכמ קראן | גוי | דט ג' קדוש | בארץ וגוי | אמ ח' | וגוי |
 טב ח' | קדושים | ט ח' | ט מקדושים — 11 טכ ושלא —
 12 הוה | ז ב' בענין הוה | 13 לוקני העם | מ ח' | מ לנשיאים לוקנים

1 שכל אחד וכו'. שוח"ט מ"ה, תנחומא תולדות ס"ט: 2 וסגופים
 וכו'. עיין בח"ג ונראה דהעקר כגירסת הילקוט תהלים
 וסחופים, ובא"א גורס וסכופים: 4 ת"ל וגוי קדוש, הגהתי
 על פי גירסת ספר והוהיר פ"ו, וש"ס. ובא"א וזי"ג וא"צ
 הגיהו לפי גירסת הדפוס ומחקר מלות יכול כהנים או מלת
 יכול לבד, וגרסו ת"ל כהנים. כהנים מבטלים (או בטלנים)
 כענין שנאמר ובני דוד וכו'. ובמ"צ מגיה לפי גיר' הילקוט
 תהלים ת"ל כהנים, יכול כהנים מחזירים (פי' בבית הגרנות),
 ר"ל ממלכת כהנים מבטלים כענין שני' — מכאן וכו'.
 בא"צ מגיה ד"א מכאן וכו', ובמ"צ מגיה דבר אחר כהנים.
 בכורות ד', ובהים קיב, במד"ר פ"ד ס"ח: 5 עד וכו'. שהרי
 העבודה היתה בבכורות: 6 שני שה וכו'. שייך למשה אחר
 וגוי אחד בארץ, ואפשר דיש להשלים עוד חטא אחד מהם
 כולן נענשין, ועל זה קאמר שני שה. וכעין זה הגיה כבר
 בא"צ וכצ"ל לפי המכדרשביי, ובמ"ס מפרש לפי המדבר
 פ"ד ס"ה ועיין Ein Wort, S. 25. מאתה. צ"ל באחת,
 ובמ"צ מגיה כל איבריה | כך ישראל אחד מהן חוטא וכולן
 נענשין, ד"א מה שה כשהיא לוקה באחת מאיבריה כל
 איבריה מרגישין | כך ישראל וכו'. ועיין מכדרשביי, ויק"ר
 פ"ד ס"ה, ילקוט ירמיה שלד, איוב תתקכ: 9 קראן וכו': פ"ז:
 10 ומשקוציהם. ת"כ ריש וסוף פרשת קדושים | 12 הוה:
 פ"ז וש"ס דף שלט, ועיין מכ"י דרשב"י. בא"צ מגיה אלה
 הדברים אשר שלא וכו': 13 לוקנים, לעיל בא ריש פ"א
 וש"ג, פ"ז וש"ס דף שלט, והוהיר דף לו: 14 האיר וכו'.
 והוהיר דף לו, ועיין לקמן ריש משפטים: 15 אמור. פ"ו,
 ש"ס, והוהיר לו, ומור' ר' ישראל הלוי בפירושו לירושלמי
 גזיקין (בבא קמא דף יז) צידד לומר דצריך להיות וישם
 לפניהם אף לנשים אמור ועל המלות אשר צוהו שייך המאמר
 ראשון ראשון וכו'. — בחנופה וכו'. מכדרשביי, פ"ז, ש"ט

העם | ט ישראל 14 אזכ את עיניהם — 15 ד צוה | לנערים | רק מ ושם כתי' לנער' לנשים | אמור | א ח', זפ אמר | מ יחיו
 ויאמרו | ש בחוצפה — 16 נעשה | כמ ג' בטעות וגשמע, וכאן אין הכונה לפס' שבכ"ד ר' רבי' — 17 ט העם וגר | אטכ היה צר' |
 משה | מ ח' | אבש אלא בא הכתוב ללמד ד"א משה שלא אמר הואיל וידע מי | א מה | ששלחני | ש ג' מה שעשיתי | איני צריך
 להשיב | ש להשיב | ד"א וכו' | כ אלא נאמר הכתוב ללמד ד"א משה

דרך ארץ; בא משה והשיב תשובה לשולחו, שכן אמר משה, אף על פי שהוא יודע ועד, אשיב תשובה לשולחני. דבר אחר כדי ליתן שכר למשה על כל עליה ועליה ועל כל ירידה וירידה.

ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן. בענן עבה, ואי זה זה, שמות כ כא זה ערפל, שנא' וּמִשְׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל. — בעבור ישמע העם בדברי עמך. רבי יהודה אומר, מנין אתה אומר, שאמר הקב"ה למשה, הריני אומר לך דבר, ואתה מחזירני ואני מודה לך, שיהיו ישראל אומרים, גדול משה שחודה לו המקום, שני וגם כך יאמינו לעולם. רבי אומר, אין אנו צריכין לעשות למשה גדול, אלא אם כן עשינו להקב"ה שחזר בו בדבורו, אלא מלמד, שאמר לו המקום למשה: הריני קורא לך מראש ההר ואתה עולה, שני' וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. — וגם כך יאמינו לעולם. גם כך גם כנביאים העתידים לעמוד אחריו.

ויגד משה את דברי העם אל ה'. וכי מה אמר המקום למשה לאמר לישראל או מה אמרו ישראל למשה לאמר למקום. ר' יוסי הגלילי אומר, מתוך שנאמר והגבלת את העם סביב לאמר. ר' אליעזר בן פרטא אומר, וכי מה אמר המקום לאמר לישראל אי מה אמרו ישראל למשה לאמר למקום, אלא מתוך שנאמר וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵמַר לָהֶם אִם מִקְבְּלִים אִתְּכֶם עוֹנֵשִׁים בְּשִׁמְחָה, הרי אתם מקבלים שכר, ואם לאו הרי אתם מקבלים פורענות, וקבלו עליהן עונשין בשמחה. רבי אומר, וכי מה אמר המקום למשה לאמר לישראל, או מה אמרו ישראל למשה לאמר למקום, אלא אמרו, רצוננו לשמוע מפי מלכנו, לא דומה שומע מפי פרנוד לשומע מפי המלך. אמר המקום הן להם מה שבקשו, בעבור ישמע העם בדברי עמך. — ד"א, אמרו רצוננו לראות

שלט. והזהיר דף לו: — 1 דרך ארץ. בא"צ מגיה דרך ארץ ששיב אדם תשובה וכו', וא"צ: 2 ועד. בא"צ מוחק. וא"צ: — לשולחני. מכדרשבי. והזהיר דף לו, פ"ו ש"ס דף שלט. רש"י ועיין לע' בא מתיא: 5 ערפלי. מכדרשבי, פ"ו, ש"ס דף שמ, רש"י: — ר' יהודה וכו', מכדרשבי: 8 רבי וכו', מכדרשבי בשני, ועיין פ"ו: 11 העתידים וכו', מכדרשבי, פ"ו, ש"ס דף שמ, רש"י: 13 מתוך. בא"צ מגיה מה, ובמכילתא דרשב"י הרי הוא אומר. ולשון פ"ו וש"ס: ר"י. הגלילי אומר מצות הגבלה אמר להם מה שאמר העם ומצות הגבלה היתה תשובת המקום על זה והעקף חסר וס"ל דמצות הגבלה בשלישי היתה אע"ג דכתיבא בתר מצות פרישה שבת פ"ו, ושם בשם ר"י ברי' יהודה: 15 מתוך שני ויבא וכו', וצ"ע, והרי זה היה ביום החמישי. וגראה דהכוונה דממאי דכתיב לקמן ויספר לעם וכו' המשפטים שמעין ששאל אותם ג"כ אם מקבלין עליהם משפטים. וכן משמע מלשון המכדרשבי ולפ"ז צריך לומר להפך, דלקמן בפ"ד מספר בדרך קצרה מה שספר משה לעם קודם לזה, ובפ"ו השמיט הראיה מן ויספר משה: 19 מפי פ"ג: בש"ס דף שמ מפי סרסור:

שלא נאמר הואיל ויודע מה ששלחני אינו צריך להשיב, ד"א וישב משה ליתן וכו', ט אלא בא הכתוב ללמדך שלא יאמר הואיל ויודע מה ששלחו אינו צריך להשיב ד"א וכו' | כדין אטמ' ח' — 3 ד הגני בא | בענן הענן | מ ח' — 4 זה | דמ' ח' | כ ת"ל ומשה | ט הערפל וגו', א הערפל אשר שם האלהים | ט העם וגו' | עמך | מ ח' — 6 מנין אתה אומר | מ ח' | אתה אומר | כ ח' | מ שאמר לו המקום למשה | אט המקום | לך דבר | מ ח' — 7 לו | כ ח' | כ הקב"ה | שני וכו' לעולם | ארכ ח' — 8 אנו | כ ח' | לעשות | מ ח' | ט להביא | ברוך הוא | א ח' | מ גדול ונעשה להקב"ה שחזר בדברו — 9 אר ובדבריו | לו | אטכמ' ח' — 10 מ עונה | מ כענין שנא' ויקרא ה' למשה שני בעבור ישמע העם | א ראש וגו' וגם | ט ויקרא למשה וגו' כך יאמינו | ויעל משה | כ ח' — 12 משה | כ ח' | את וכו' ד"ה ד' ח' | א ד"ה | כ ח' | ט וגו' | כ ח' | לק' למשה — 13 מ מה | ד אמרו לו ישראל למקום | אשעת | כ ח' | ריה"ה וכו' למקום בש"ס | א ח' | מתוך וכו' אלא בש"ס | ט ח' | מ אמר זו מצות הגבלה שני' — 14 סביב לימין | מ ח' | כ ר' אליעזר | מ ח' | מ המנוח אמר למשה לאמר לישראל | מ ח' | מ המנוח למשה או — 15 למשה | ד ח' | לאמר למקום | מ ח' | ד למקום למשה | כ ח' | ויבא משה אל העם אמר להם | א לעב את כל דברי ה' ואת כל המעשים — 16 ט אם אזם מקבלים על כס | ט ח' | וירין | מ ח' — 17 מקבלים | ד ח' | עליכם עליהן | ד ח' | עונשין | מ ח' | א ד"א וכו' | מה | מ ח' — 18 מ למשך וכו' אלא אמרו רצוננו | למשה לאמר | מ ח' | אלא | ח' — 19 ט ולא | כ כשומע | מ מלך | כ ח' — 20 ענור יכו' שני' כח' ח' | א ח' | כח' ענן | כ ח' | כ ד"א בעבור אמרו —

מ ח' | מ המנוח אמר למשה לאמר לישראל | מ ח' | מ המנוח למשה או — 15 למשה | ד ח' | לאמר למקום | מ ח' | ד למקום למשה | כ ח' | ויבא משה אל העם אמר להם | א לעב את כל דברי ה' ואת כל המעשים — 16 ט אם אזם מקבלים על כס | ט ח' | וירין | מ ח' — 17 מקבלים | ד ח' | עליכם עליהן | ד ח' | עונשין | מ ח' | א ד"א וכו' | מה | מ ח' — 18 מ למשך וכו' אלא אמרו רצוננו | למשה לאמר | מ ח' | אלא | ח' — 19 ט ולא | כ כשומע | מ מלך | כ ח' — 20 ענור יכו' שני' כח' ח' | א ח' | כח' ענן | כ ח' | כ ד"א בעבור אמרו —

את מלכנו לא דומה שומע לרואה, <א"ל המקום תן להם מה שבקשו> כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני.

פרשה ג:

ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום. זה יום רביעי, ומחר, זה שמות יום חמישי, והיו נבונים ליום השלישי, זה יום ששי, שבו נתנה תורה. ומה עשה משה בחמישי, השכים בבקר ובנה מיבז תחת ההר, שני¹ וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר, שם כר ד הצמיד שתי עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים שתי עשרה מצבה על כל שבט ושבט. בנה מזבח והקריב עליו עולה ושלמים, נטל מדם העולה בשתי כוסות חלק למקום וחלק לציבור, נטל מדם השלמים בשתי כוסות חלק למקום וחלק לציבור, שנאמר וייקח משה חצי הדם וישם באגנות, שם שם ו זה חלק למקום, וחצי הדם זרק על המזבח, זה חלק לציבור.

ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם. אבל לא שמענו מהיכן קרא באזניהם. רבי יוסי בר' יהודה אומר, מתחלת בראשית ועד כאן, רבי אומר, מצוות שנצטווה אדם הראשון ומצוות שנצטוו בני נח ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כולן. — ר' ישמעאל אומר, בתחלת הענין מה הוא אומר,² ושבחה הארץ שבת לה' — שש שנים תורע שדך וגו', שמטים ויובלות ברכות וקללות; בסוף הענין מה הוא אומר, 'אלה החוקים והמשפטים והתורות. אמרו מקבלין אנו עלינו, כיון שראה שקבלו עליהם נטל הדם וזרק על העם, שני³ וייקח משה את הדם ויזרק על העם. אמר להם, שמות כד ח

1 את] טמ ח' | ק ראה | המוסגר ד' ח' | כ אמר המקום |
כין | ב בו — 2 השליש | ה' | לעיני וכו' | אב ח' | ט
ה' וגו'

(ג) 3 מ היום ומחר, היום זה | ט מחר | זה בפ' ד' ח' |
4 השליש | מ ח' | ד שנתנה בו | מ התורה | כ בחמישי
משה | 5 תחת ההר | ד' ח' | ומה בפ' ב' מ ח' — 6 ו שנים |
שתי עשרה אבני לשנים | דק מצבות — 7 מצבה | ט ח' |
כמ לכל שבת | ושבט | ט ח' | ט והעלה עליו עולות —
מדם העולה ומדם השלמים בשני | כ בשני וכן בסמך | נטל
אב ח' | נטל וכו' לציבור | מ ח' — 9 כ ומדם השלמים
בשני כוסות חצי למקום וחצי לציבור | וישם באגנות | דמ
ח' — 10 כ הצבור — 11 ט הברית וגו' | באגניהם | מ ח' —
12 ט ר' ישמעאל בר' יוסי, כ בר' יוסי, ד ברבי אסי |
שנצטווה | ט שנצטוו — 13 ומצוות | כ למצוות, אט מצות | כלן
מ ח' — 14 אומר בפ' א' ח' — 15 ט לה' וגו' שש | תורע
שדך וגו' | מ ח' | שדך | ט ח' | וגו' | כ ח' | אטכ שמיטים |
כ שמיטין — 16 והמשפטים | ט ח' | ט והתורות וגו' | אכמ
את הדם | שני וכו' העם | ט ח' | א וגו' | ויזרק על העם | מ ח'

1 תן וכו'. והזהיר דף לה'. ש"ט דף שמ, ש"מ פ'כט ט"ד
ופ'מא ט"ג, שהש"ר פ'א פסוק ב ס"ג ורש"י. ועיין פ"ז
דאחר שהביא הך דרבי דויגד משה היינו מה שאמר לעיל
וישב ודייק מדכתיב וישב הכוונה שרצה להשיב וקודם
שדבר אמר לו המקום הנני בא אליך ואח"כ ויגד משה.
אבל נראה דאיו טעות סופרים בדבריו והוא לישנא אחרינא,
עיין בחזקוני.

(ד) 4 יום ששי. כרבנן דר' יוסי שבת פה, דבששי
נתנה תורה. וכן ת"י וסע"ר סוף פ"ה ומבואר שם דברים השבת
אבל לפי הנוסחא שהביא באר"ז ה"ל מוצ"ש ס"ט בששה
בשבת היה וכו' במכילתא מס' דויסע פ"א, ועיין הערת
המ"ל שם בסע"ר: 5 ובנה מזבח. במכ" דרשב"י איתא
דבששי היה, ועיין רש"י משפטים שם: 7 על כל שבט וכו'.
פלוגתא זו כעין פלוגתא דר"ח בן גמליאל וחכמים לקמן
פ"ח לענין הלוחות וכעין פלוגתא דרבי יוסי ורבנן לענין
כוונות בירושלמי יומא מ ע"ג: 10 זה חלק למקום וכו'.
בא"צ גורס איפא, זה חלק לציבור וחצי הדם זרק על
המזבח זה חלק למקום אבל מן ויקרא רבה פרשה ו סימן
מוכח כהגירסא שבפנים דאיתא שם אמר משה להקב"ה מה
נעשה בחלקך א"ל זרוק על העם ומה נעשה בחלקך זרוק
על המזבח. ובילקוט משפטים תשסא מב"א הרבה ב"א,
אבל נראה לעין כי חסרון בדבריו. אבל במ"ת דברים יא ב
(דף נו) איתא כאשר הגיה בא"צ, וזה לשונו: אמר המקום
למשה זרוק [על העם] שלא ימרו כבודי באלהי נכר הארץ
שני (דברים כו יז) את ר' האמרת היום, וזרוק חצי הדם על
לשיטה זו ובין לשיטת המכילתא פירוש הכתוב ויזרוק על העם שזרק על העם ממש ודלא כמאן דאמר דעל העם היינו בשביל
העם וכדמתרגם אוינקלוס זרוק על מזבחה לכפרא על עמא, וכן תרגם יונתן שם. עיין ש"י כאן וספרי במדבר צד קמ הערה
א: 11 מהיכן וכו'. שהרי כל זה בחמישי היה קודם מתן תורה, ואם כן מה קרא באזניהם: 12 מתחלת בראשית וכו'. במדש
תנאים (דברים יא ב דף נו) איתא בשם ר"י ברבי יהודה: מבראשית עד לעיני כל בני ישראל. והמ"ל מוזק מלת כל, ומפרש
דקאי אפסוק דשמות כד יז: — שנצטווה אדם וכו'. במ"ת שם איתא בשם רבי עד אגוני דר' אלהיך, ובשם ר' יהודה מצות
שנצטוו במרה: 13 ושאר כל המצות כולן. אינו מובן, ובמ"ס דהוא הוספת איזה מגיה. ובש"י כתב בדברך כלל אמר להם
כי עוד יוסיף דר' כהנה וכהנה, וא"י. ואולי ר"ל המצות שנצטוו במן: 14 בתחלת הענין מה הוא אומר וכו'. צריך להשלים

המזבח וכו'. אמר ר' יוסי, כ בר' יוסי, ד ברבי אסי |
שנצטווה | ט שנצטוו — 13 ומצוות | כ למצוות, אט מצות | כלן
מ ח' — 14 אומר בפ' א' ח' — 15 ט לה' וגו' שש | תורע
שדך וגו' | מ ח' | שדך | ט ח' | וגו' | כ ח' | אטכ שמיטים |
כ שמיטין — 16 והמשפטים | ט ח' | ט והתורות וגו' | אכמ
את הדם | שני וכו' העם | ט ח' | א וגו' | ויזרק על העם | מ ח'

הרי אתם קשורים ענבים תפוסים, מחר בואו וקבלו עליכם המצות כולן. ר' יוסי בר' יהורה אומר, בו ביום נעשו כל המעשים.

וכבסו שמלותם. ומנין שיטענו טבילה, הריני דן, ומה אם במקום שאין טעוין כיבוס בגדים, טעוין טבילה, כאן שהוא טעון כיבוס בגדים, אינו דין שיהא טעון טבילה, אין כיבוס בגדים בתורה שאינו טעון טבילה.

והיו נכונים ליום השלישי. זה יום ששי שבו נתנה תורה, שנאמר, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, זו אחת מעשר ירידות שכתובות בתורה. — לעיני כל העם, מלמד שלא היו בהם סימים. ד"א לעיני כל העם, מלמד שראו

באותה שעה, מה שלא ראה ישעיה ויחזקאל, שנאמר ויביד הנביאים אדמה. דבר אחר

לעיני כל העם, מלמד שאם היו חסרים עד אחד, אינו כדאי לקבל. רבי יוסי אומר, אפילו יש שם שני אלפים ושני רבבות הם כדי לקבל, שנאמר ויבנהה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל.

והגבלת את העם. שומע אני למורחו, ת"ל סביב. — לאמר. מלמד, שהותרו ה בזה. — השמרו לכם, בלא תעשה. — עלות בהר. יכול לא יעלה אבל יגע, ת"ל ונגוע בקצהו. יכול לא יעלה ולא יגע אבל יכנס בלקטקא, ת"ל עלות בהר ונגוע בקצהו. כל הנוגע בהר מות יומת, הרי זה עונש.

לא תגע בו יד, לא בשילה ולא באהל מועד ולא בבית עולמים. — כי סקול יסקל, מניין שידחה, ת"ל ירה. ומנין שאם מת בדחייה יצא, ת"ל יירה. ומניין לכלל הנסקלן

וידבר ה' א' משה בהר סיני לאמר, א"צ. ועיין מ"ת שם, ס"ל דעקר הברית הם התוכחות והקלות ונסתייע לסברתו ממה שאמר בהר סיני בתחלת הענין ובסופו. ועיין חזקוני כאן ופ' בהר וראב"ע ורמב"ן שם, ואפשר דר' ישמעאל פ"י בן אף דסובר דמה שמסופר בפרשה כד היה לאחר מתן תורה: 2 בו ביום וכו'. פירש לאחר מתן תורה כתב כל מה שנצטוו ולמחרת קרא באזניהם, ולפ"י הדברים כפשוטן. עיין רמב"ן וראב"ע (שמות כד א) ורש"י שם. והא דקאמר כל המעשים אפשר משום דלפי הדעה הראשונה מה שמסופר בתחלת פרש' כד היה קודם מתן תורה, אבל מה שנאמר לבסוף פסוק יב ויאמר ד' אל משה עלה אלי ההרה היה לאחר מ"ת כנגד זה אמר דהכל היה ביום אחד לאחר מתן תורה: 3 ומנין שיטענו טבילה. דוקדשתם לדעתו הוא הזמנה כדלקמן ד"ה ויקדש, ועיין רש"י ואונקלוס ויונתן. ועיין ההזמנה אפשר דהיא הפרישה מן האשה כדעת רבי לקמן בד"ה והיו נכונים, ועיין פדר"א פ' מא ופ"י ורמב"ן שלא כדעת הראב"ע דפרש וקדשתם, שירצו במים, וטעם וימחר כמו או מחר: — שאין טעוין וכו'. כגון בעל קרי או נוגע בנבלה: 5 אין וכו'. לשון הרמב"ן: אין כבוס בגדים במה שאין טעון טבילה, ועיין מכרשבי"י ויבמות מו: 6 שנאמר: בא"א וא"צ מחקו מלת שני, וכן ליתא בכי"מ ופ"י. אבל אין הכרח להגיה, ועיין לעיל בראש הפרשה: 7 מעשר וכו'. פ"י וספרי במדבר דף צד, ורש"י וצ"ל שם ב"ר פילה: 8 סומים. מכרשבי"י, לקמן פ"ט בד"ה וכל דרעב, פ"י ורש"י כאן: 9 אדומה. פ"י מסכתא דשריה פ"ב ד"ה זה אלי: 10 לקבל. מכילתא דרשב"י, דברים רבה פ"ו ס"ח: 12 אלפי ישראל. ספרי דף פג: 13 למורחו. ששם מקום חנייתו, וי"נ. אבל במכרשבי"י מפורש מדכתיב גם הצאן והבקר א' מכרשבי"י: — שהותרו וכו'. משום דכתיב והגבלת את העם ולא כתיב את ההר (כדעת ר' יונה המדקדק) מ"ע וא"ב אלא מלת לאמר דורש, ועיין פ"י ורש"י: 15 ונגוע וכו'. פ"י: 16 עונש. בא"צ מגיה כל הנוגע וכו' עונש, השמרו הרי זה אזהרה לא תגע בו, ואת מזהיר ואי אתה מזהיר בשילה ובית עולמים, ואין צורך להגיה זו. אבל גם לפי גירסתנו הכוונה דאינו מזהיר על שילה ובית עולמים, ועיין כ"ז במכרשבי"י: 18 [וע"ג ק' שבאי ג"א של גנמי' סנהד' ע"י בוי"ז ובמבוא בארובה, ר"ב].

1 אתם א' ח' | קשורים ענבים | ק ח' | מ תפוסים קשורים וענבים אב | קשורין רתפוסין וענבין. ט ותפוסין | אטכמ את כל המצות ר"י וכו' — 3 מ מנין | מ מה במקום א מה|אבמ שאינן, ט שאינן — 4 דובכוכאן, אוכן, שהן טעוין. מ כאן שטעוין כבוס בגדים | ב הוא | אט דין הוא | אב כמ שיטענו — 5 כ אינו | ב מן התורה | מ שאין טעוין | טב שאינן — 6 מ התורה | שנ' | אב ח' — 7 ארבע זה אחד | שכתובות | אב ח' | ארבע היה | מ סומא — 9 דק' יחזקאל ד"א בש' ה' ט' ח' | ארבע היה | מ סומא — 9 דק' יחזקאל וישעיה | ד"א ד' ראה | מ ראו — 10 הין | כ ח' | מ אפילו אחד | אט אינן | מ אין נראין לקבל | כדאי | ק יכול | כ ור' יוסי | מ אמר — 11 שם | דט ח' | מ כהן | ט יאמר וכו' רבבות | שובה וכו' | כמ וגו' — 12 א ישראל וגו' — 13 העם | ד גוסף: סביב | ד יכול | מלמד | אטכמ ח' | ד ש שהתרו — 14 מ לכה עלות בהר הרי הן בלית | בהר | ט ח' | יעלה | ד תעלה | אבל וכו' | יעלה | א ח' — 15 ט ונגוע | ד יכניס | בלקטקא | ד ח', ט בגלגוקא, כ בלאקטא, מ בקטלקא | ט ת"ל ונגוע | בקצהו מ ח' — 16 כל וכו' יומת | דכמ ח' | הרי זה עונש | מ ח' — 17 אטכ ולא בשילה | ק בשילה | כי וכו' יירה בעי ה' ט ח' — 18 אב ומניין | אבמ דחה | מ מנין | אב אמ | כ מת בדחיקה | יצא | ק ב' וכו' |

נתלין, ת"ל כי סקול יסקל או ירה יירה. > — אם בהמה. אין לי אלא בהמה, חיה מניין, ת"ל אם בהמה. — אם איש. אין לי אלא איש; אשה מניין, ת"ל אם איש. — לא יחיה. רבי עקיבא אומר, נאמר כאן לא יחיה, ונאמר להלן מכשפה לא תחיה, מה כאן בסקילה אף להלן בסקילה.

במשוך היובל המה יעלו בהר. כשימשוך היובל את קולו, אתם רשאים לעלות בהר. ר' יוסי אומר: מכאן אמרו, לא מקומו של אדם מכבדו, אלא הוא מכבד את מקומו, כל זמן שהשכינה בהר, כל הנוגע בהר מות יומת, נסתלקה שכינה, הכל רשאים לעלות בהר.

וירד משה מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא היה יורד לביתו, אלא מן ההר אל העם; יכול לדיבור זה בלבד, ושאר כל הדברות מניין, ת"ל וירד ר' על הר סיני. כבר זה אמור, ומה ת"ל וירד משה מן ההר אל העם, מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא יורד לתוך ביתו, אלא מן ההר אל העם. אין לי אלא דברות הר סיני, דברות אוהל מועד מנין, ת"ל ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה. ומנין שכל העלויות שהיה עולה, בבקר היה עולה, ת"ל ויהיה נכון לבקר ואיש לא יעלה עמך ויפסול שני לוחות אבנים וגו'; שאין ת"ל כאשר צוה ר' אותו, לא זה בניין אב, כל זמן שהיה עולה, בבקר היה עולה. — ויקדש את העם, זמן וכבסו בנדיהם והטהרו.

ויאמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים. אבל לא שמענו שאמר המקום לפרוש מן האשה, אלא היו נכונים — והיו נכונים לגזירה שוה, מה היו נכונים האמור כאן, לפרוש מן האשה, אף והיו נכונים האמור להלן, לפרוש מן האשה. רבי אומר, ממקומו הוא מוכרע, לך אל העם וקדשתם היום ומחר, ואם על ענין טבילה, יטבול

המוסגר ד' ח' | ק כל הנסקלין כן — 1 נתלין | מ ח' | מ ת"ל ירה יירה סקול יסקול | אם | כמ ח' | ט אם בהמה אם איש — 2 אם | דמ ח' | אם וכר' ד איש מניין ת"ל אבם איש אשה וכר' — 3 רע"א ח' — 4 מ אף כאן | 5 המה יעלו בהר | דמ ח' | ד בשימשוך, ק בבאי שימשוך היובל את קולו מלהשמע | אתם | אטכמפ הכל | 6 לעלות | ט מ ח' | ר"י עד וירד | א ח' | מכ"א, ג"מ | מ | הוא | ט אדם — 7 מקומו | דוטכב | מכאן אמרו | ט שורה בהר | מות | דמ ח' | כ נסתלק כבוד שכינה | מ השכינה — 9 אל העם | דמ ח' | פונה | מ ח' | טכמ לעסקי — 10 אטכמ לתוך ביתו | לא | א אל | יכול וכר' העם שייב | אט ח' | מ שאר | כ הדברות שבתורה מניין — 12 למשה עסק ולא היה יורד לביתו | כ ולא היה יורד לתוך ביתו | ו לבית — 13 כ שני | מועד | א' דברות | בני ישראל | ד משה — 14 את אשר יצוה | רק | א | אטכמ לכל | טכמ שני והיה | לבקר | א' ועלית בבקר וגו', מ לבקר ויפסול, ט בבקר וגו' ויפסול — 15 מ לוחות שאין | אבנים | א' כראשונים | וגו' | דכמ ח' — 16 זה | ד ח' | עולה בפ"א | ד משה | עולה בפ"א | ט ח' | ב זמנו | מ ויזמנו ויכבסו שמלותם אבל וכר' — 17 טק והטהרו החליפו שמלותיהם — 18 ויאמר וכר' ימים | מ ח' לשלש ימים | ד ח' | ט המקום למשה | מ שהמקום אמר למשה להפרידם מן האשה — 19 והיו | אב ח' | אטכ גו"ש | מ מה להלן לפרוש . . . אף כאן לפרוש | הין ח' | האמור | ד ח' — 20 והיו | ט ח' | אהיו | ב לפרש | ק ור', ט ד"א — 21 דק מכריע | מ חזא למד וקדשתם | היום | א הוא | אטכמ אם —

לכל וכר' צ"ל נדחין במ' נתלין. ועי' מכדרשב"י, סנה' מה, פ"ז: 1 חיה. ב"ק משנה סוף פ"ה ירוש' ה ע"א (בבלי גר'), ושם משום דחיה בכלל בהמה, מכדרש"י: 2 ת"ל אם איש. במ"ע מקיים גירסת הרפוס, אבל ברוב הספרים הוא כאשר היא בפנים. וכן הוא במכדרשב"י, ועיין פ"ז: 4 בסקילה. לקמן משפטים פ"ז: 6 לעלות בהר. ביצה ה, מכדרשב"י, פ"ז: — מכאן אמרו בא"צ מוחק, וכן ליתא במ"ה ומכדרשב"י. וירדאי צריך לומר: מכאן אמרו לא מקומו וכר', כאשר הגיה במ"ס ובפ"ו מיכן א"ר יוסי וכר'. ועיין תענית כא: 10 אל העם. מכדרשב"י: 11 ת"ל וירד וכר'. צריך להיות ר"ל וירד משה אל העם ויאמר אליהם, ועיין מכיל' דרשב"י על פסוק זה. וכן הגיהו בא"צ ווי"נ ומחקי השאר עד אין לי וכר', ואפשר לפרש דה"ק כבר זה אמור כבר כתיב פעם אחת ולמה נאמר פעם שנייה אלא ללמד על כל דברות הר סיני ובילקוט ליתא כל הלשון יכול לדבור זה עד אין לי וכן ליתא בפ"ו על הפסוק וירד משה אל העם. ועיין לעיל פתחתא בא בדי' לאמר: 16 בבקר היה עולה. מכדרשב"י, שבת פ"ז: — וכבסו. בא"צ מגיה ויכבסו שמלותם, ועיין

שם לר' ד'

שם שם ב"ד

שם יט יא

5

10

15

20

בחמישי ויהי טהור כמו הערב שמש. ומה ת"ל לך אל העם. אלא שאמר המקום למשה, לפרוש מן האשה.

אל תנשו אל אשה. מכאן אמרו, הפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה, ראייה לדבר מסיני, דברי רבי אלעזר בן עזריה; רבי אליעזר אומר, פעמים שהם ארבע עונות, פעמים שהן חמש, פעמים שהן שש; ר' עקיבא אומר, לעולם חמש. ויהי ביום השלישי בהיות הבקר. מלמד שהקדים המקום על ידו לקיים מה שנאמר: ^ועד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו. — ויהי קולות. קולי קולות. מיני קולות משונים זה מזה. — וברקים. ברקי ברקים, מיני ברקים משונים זה מזה. — וצנן כבד על ההר. זה ערפל, שנאמר, ומשה נגש אל הערפל.

וקול שופר חזק מאד. מנהג הדיוט, כל זמן שהוא הולך, קולו עמום; אבל כאן כל זמן שהוא הולך, קולו מגביר. ולמה כך מתחלה, לשכך את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע. — ויחרד כל העם אשר במחנה, מלמד שנודעו.

ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה. אמר ר' יוסי, יהודה דברים לג ב היה דורש ויאמר, ה' מסיני בא, אל תקרא כן, אלא ה' לסיני בא, ליתן תורה לישראל. או אינו אומר כן, אלא ה' מסיני בא, לקבל את ישראל, כחתן זה שהוא יוצא לקראת כלה. וייתצבו, נצפפו. <מלמד שהיו ישראל מתיראין מפני הויקין מפני הוועות מפני הרעמים מפני הברקים הבאים. — בתחתית ההר. > מלמד שנתלש ההר ממקומו, וקרבו ועמדו תחת ההר, שנאמר ויתקרבון ותצמדון תחת ההר. עליהם מפורש בקבלה ^ויונתי בחגני הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאות. הראיני את מראיך אלו שנים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל;

תדבא פ"ט דף עב: 1 כמו הערב. בא"צ מגיה בערב, ויותר נראה יד"צל כמוערב: 2 לפרוש וכו'. מכדרשב"י פ"ז: 4 ראייה לדבר מסיני. בא"צ מוחק. ובפ"ז הלשון מיכן אמרו מניין לפולטת וכו' טהור, ראייה לדבר מסיני שבת פ"ט מ"ג, מקואות פ"ח מ"ג, תוספתא שם פ"ו ה"י. ירושלמי שבת יב ע"א, בבלי שם פ"ו: 6 שהקדים וכו' פ"ז שהקדימה שכינה, ובא"צ מגיה שהשכים במקום שהשכים שבשאר ספרים. ועיין /השחר פ"א פסוק יב: — על ידו: באיפת צדק מוחק, וא"צ: 7 קולי וכו'. צ"ל קול קולי קולות וכן לקמן ברק ברקי ברקים, ועיין לקמן פ"ט ומכדרשב"י ופ"ז: 9 זה ערפל. לז"ל פ"ב ד"ה ויאמר ד' וכו' בעב הענן: 10 מאד. באיפת צדק מוסיף כמו שנאמר ויהי קול השופר הולך וחזק, וא"צ: — עמוס. פ"ז, רש"י ולקמן פ"ד: 12 שנודעו מוכדרשב"י, פ"ז, ת"א, ת"י, וצ"ע: 15 או אינו וכו'. עיין בחג, וצ"ל ואני ואני אומר כן אלא וכו'. א"צ, ואפשר גם כן להגיה ואני אומר ד' לסיני בא אינו אומר כן לא וכו'. עיין מכדרשב"י, פ"ז, רש"י כאן ודברים, פדר"א פ"מא: 16 נצפפו מכ' דרשב"י: 17 שנתלש וכו' באיפת צדק מוסיף ונכסף עליהם, וא"צ. ועיין מכדרשב"י

1 בחמישי] א' נ' הוא | ק' וכו' (או והכי) א' כמו | אב ויהא כמי (א' כמו) ערב שמש, מ' ויהא מערב שמש | ומה | דק' ח' | א' העם וגו'. ט' העם וקדשתם היום ומחר | מ' לא להפרישם מן האשה | כ' ה' למשה לפרש — 3 מ' שיהא — 4 ט' טמאה | ראייה לד' מס' | מ' ח' | ר' אליעזר | אבמ ר' ישמעאל | אומר | ד' נ' אף — 5 ש' ... ש' | ט' ח' | מ' חמש עונות | מ' שש עונות | ט' חמישי ש' ויהי וכו' — 6 ט' השלישי וגו' | שהקדים | אב וכן רש"י, אבל דטמ שהשכים | ט' הבי' | אטכ דיו, רש"י: יום | לקיים | ט' נ' על ידיו | כ' לקיים כתי' עד — 7 ט' במ' במסיבו וגו' (כ' ויהי | ויהי | קולות) | כ' נ' וברקים | קולות | מ' ח' | אדב ומיני — 8 וברקים וכו' מזה | כ' ח' | ברקי ברקים | מ' ח' | אב וברקים ברק ברקים (א' ומיני ברקים) משונים | אדב ומיני, ק' ומנין — 10 אטכפ' ח' | שהוא | מ' ח' | אב עמה וכו' פתר, נמוך, | כאן | א' ח' — 11 זמן אטכפ' ח' — ט' מגביה | אר' | כ' מתחלה, מ' בתחלה | א' מתחלה, אב לשבר את — 12 אשר במחנה | טכמ' ח' — 13 לקראת האלהים | דטמ' ח' |

מן המחנה | ק' א' | ר' יוסף, מ' ר' אסי | יהודה | מ' ח', ט' ר' יוסי — 14 ויאמר ח' | טמ' ח' | ויאמר | ח' | אל וכו' אלא מ' ח' | כ' אל תהי קורא | ד' רמ' ח' — 15 או וכו' | ט' לא ח' וכו', א' כחתן וכו' | אומר | כ' ח' | מ' לישראל לא נאמר לא | אומר כן | ק' ח' | ד' ח' | מ' ח' | זה שהוא יוצא | ט' ח' | מ' יורד לקראת — 16 ד' נכפפו | המוסגר | ד' ח' | א' שהיה | ישראל | אב' ח' | מ' מן הויקין ... ומן ... ומיני ומן — 17 א' ומפני וכן בס' | אב' תחתית | מ' תחת ההר — 18 ט' תחת הר סיני | א' תחתיו | א' ההוא | ט' נאמר בקבלה — 19 בס' המדרגה | א' ח' | בסתר וכו' נאות בש' הס' | כמ' ח', ט' וגו' | הראיני וכו' מראיך כש' הס' | ק' ח' | השמ' וכו' נאות | א' ח' — 20 הראיני מראיך | ד' ח' | את | רק | ח' | מ' שבטים —

השמיעני את קולך, אלו עשרת הדברות; כי קולך ערב, לאחר הדברות; ומראך נאווה, ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'.

ויקרא ט ה

רבי אליעזר אומר, על ים סוף הדבר אמור: הראני את מראך, ^ההתיצבו וראו שמות יד יג את ישועת ה'; השמיעני את קולך, ^ווייראו מאד ויצעקו בני ישראל א' ה'; כי קולך ערב, שם שם י יויעקו ותעל שועתם; ומראך נאווה, יועש האותות לעיני העם ויאמן העם. ד"א כי קולך שם ד שם ד לא ערב, על הים, אשירה לה' כי נאה נאה; ומראך נאווה, ^ומפי עוללים ויונקים יסדת עיו תהלים ח ג למען צורריך להשבית אויב ומתנגם.

פרשה ד

והר סיני עשן כלו. יכול מקום הכבוד בלבד, ת"ל כולו; מפני מה, מפני אשר ירד עליו ה' באש. מגיד שהתורה אש, ומאש נתנה, ובאש נמשלה. מה דרכה של אש, שאם קרב אדם אצלה נכוה, רחק ממנה צונן, אין לו לאדם אלא להתחמם כנגד אורה.

ויעל עשנו. יכול כעשן זה בלבד, ת"ל כבשן; אי כבשן, יכול ככבשן זה בלבד, ת"ל וההר כוער באש עד לב השמים. ומה ת"ל כבשן, לשכך האוון מה שהיא יכולה לשמוע. כיוצא בו, ^ואריה שאג מי לא יירא. וכי מי נתן כח וגבורה בארי, לא הוא, אלא הרי אנו מכנין אותו מבריותיו, לשכך את האוון מה שהיא יכולה לשמוע. כיוצא בו, ^ויהנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים. וכי מי נתן כח וגבורה במים, לא הוא, אלא הרי אנו מכנין אותו מבריותיו, לשכך האוון.

עמוס ג ה

יתקף בג ב

1 ערב] אר ג' אלו, ט ערב ומראך נאווה לאחר עשרת הדברות ר' אליעזר | א לאחר עשרה דיברות מ אחר עשרת הדברות, כ לאחר עשר הדברות — 2 מ ויקריבו — 3 אכ ר' אעזר | ט הדבר הזה על ים סוף אמור | כ דבר | זהו התיצבו — 4 וייראו מאד | ט ח' | מ ויועקו, א ויצעקו וגו' — 5 ויועקו | דט ח' | העם בפ"ב | כ ח' — 6 על הים | ט ח' | כי נאה נאה | טמ ח' | נאווה | ט ב' על הים, א ג' אלו | יסדת וכי מ ח' — 7 למען וכי אטב ח'.

(ד) 8 ט יכול במקום אחר ת"ל | בלבד | רק מ' | מפני מה | טכפ, דמק ח' | מפני | ט ח' — 9 מ ובאש נתנה | מה | גם פת, די ומה | דרכה של | כ ח' — 10 אטבם אם | ט אם ירחק | אדת צנן | לו | ט ח' | דוק להתחמם א' — 12 עשנו | דמק כעשן הכבשן | יכול | ח' | יכול | כעשן | ק ח' | זה וכי אי כבשן | מ ח' | א ת"ל כעשן הכבשן | זה בלבד בפ"ב | ט ח' — 13 עד לב השמים | דמק ח' | מכ כבשן | אכ לשבר, וכן בסמוך | טכמ את האוון | א את | האוון ח' | מה שהיא יכולה לעמוד לשמוע — 14 כ כיו"ב א"א | וכן | ד ח' | ט ומי | וגבורה | א ח' | כ או גבורה | בארין מ' — 15 אנו | כ אני | מ הרי הוא מכנה בבריותיו | מבריותיו | ד ח' | כדי לשכך | כ האוון וגו' | כיו"ב א"א והנה | מה שהיא יכולה לשמוע | דוט ח' | מ כיוצא בו ונתנה | לקי — 16 הקדים דו וגו' | וקולו וכי רבים | אח וגו' | וכן | ד ח' — 17 וגבורה | ט ח' | במים | מ ח' | כ אני | ט כדי לשכך את | לשכך האוון | מ ח' | אכ לשבר

פ"ו, רש"י, ת"י, פדר"א פ"מ"א, שבת פה: 1 אלו וכי. שהיו אומרים על לאו לאו ועל הן הן, כלקמן סוף פ"ד, ז"ר. ונראה דצ"ל קודם עשרת הדברות. עיין במדרש"י ושהש"ר פ"ב פסוק יב: השמיעני את קולך זה קול שלפני הדברות, שנאמר כל אשר דבר וכי, כי קולך ערב זה קול שלאחר הדברות, שני וישמעו וכי הטיבו אשר דברו. בא"צ מגיה: השמיעני את קולך זו שאמרו כל אשר דבר ה' נעשה, כי קולך ערב זו שאמרו קודם הדברות. וטעמו שמהפך דג"ג דרשרת ר' אליעזר לקמן על כי קולך ערב, אבל מן המכדרשביי ושהש"ר כוכב דליתא: 2 ויקרבו וכי, בא"צ מגיה ותקרבו ותעמדו תחת ההר, וא"א להגיה כן במכדרשביי דשם מפורש ומראך נאווה באהל מועד ויקרבו וכי, ובמ"ע כתב דצריך להיות כבשהש"ר שם ומראך נאווה שנא' וירא העם ויניעו ויעמדו מרחוק. וחסר כאן מדרש שלם דבשיר השירים רבה שם איתא דר' מאיר פתר קריייה. באהל מועד ומסיים שם ומראך נאווה, כמדאי ויקרבו כל העדה וגו'. וחסר מן מראך נאווה עד ומראך נאווה: 5 ויאמן העם בא"צ מוסיף ויקדו וישתחוו, אבל יותר נראה דדרוש ומראך שראית האותות והאמנות כאשר פירש בבה"מ. ועיין מכילתא דרשב"י ובשהש"ר שם דחסרון בדברי ר' אלעזר: 6 מפי עוללים וכי, בשוה"ר שם ומראך נאווה, שהיו ישרא' מראים באצבע ואומרים זה אלי ואנוהו. ולזה כיון גם כאן כדדרשו בסוטה ל, כיון שראו את השכינה עולה הגביה צוארו וכי ואמרו זה אלי יכו, עיין מ"ע.

(ד) 11 אורה. מכדרשביי, פ"ו, תנחומא סיב, ועיין ספרי דברים פסוק שמג ד"ה אש דת: 15 מכנין. ורש"י הוסיף ומדמינ: 17 האוון. מכדרשביי, פ"ו, תנחומא סיג, רש"י ועיין אדר"ג ג"א פ"ב ונ"בפ"ג, ולב מדות דר"א בנו של ריה"ג מדה יד:

ויהרד כל ההר. והלא בכלל כל ההרים היה, שני¹ ההרים נולו מפני ה' זה סיני; ואומר² למה תרצדון הרים גבונימ. אמר להם: כלכם גבונימ אתם, כמה דאת אמר, יקרא כא כ³ 'או גבן או דק. ומפני מה שרתה שכינה בחלקן של בנימן, שכל השבטים היו שותפין במכירתו של יוסף ובנימן לא היה שותף עמהם, ועוד שכל השבטים נולדו בחוצה לארץ ובנימן נולד בארץ ישראל, ואף על פי כן⁴ ההר חמד אלהים לשבתו אף ה' ייטב לנצח.

שופטים ה

תהלים סח יז

יקרא כא כ

תהלים סח יז

ויהי קול השופר. הרי זה סימן יפה בכתובים, כל מקום שנאמר שופר, הרי זה סימן יפה לישראל, שנאמר⁵ עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר; ואומר⁶ והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול; ואומר⁷ וה' אלהים בשופר יתקע והלך במצרות תימן. — הולך וחזק מאד. מנהג ההדיוט, כל זמן שהוא הולך קולו עמום, אבל כאן כל זמן שהוא הולך קולו מגביר, ולמה כך מתחלה, כדי לשכך את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע.

תהלים מז ו
ישעיה כו יג
זכריה ט יד

משה ידבר והאלהים יעננו בקול. ר' אליעזר אימר, מנין אתה אומר, שאין הקב"ה מדבר, עד שמשה אמר דבר, שכבר קבלו עליהם בניך, לכך נאמר משה ידבר והאלהים יעננו בקול. אבר לו ר' עקיבא, בודאי כן הוא הדבר, ומה ת"ל משה ידבר, אלא מלמד שנתן ה"ה כח וגבורה במשה, והיה הקב"ה מסייעו בקולו, ובנעימה שהיה משה שומע בו, היה משמיע את ישראל, לכך נאמר משה ידבר והאלהים יעננו בקול.

וירד ה' על הר סיני. שומע אני על כלו, תלמוד לומר אל ראש ההר, יכול ממש שירד הכבוד והוצע על הר סיני, תלמוד לומר כי מן השמים דברתי עמכם. מלמד שהרכין ה"ה שמים התחתונים ושמי השמים העליונים על ראש ההר, וירד הכבוד והוצע על גב הר סיני, כאדם שהוא מציע את הכר על ראש המטה, וכאדם

צדק מוחק, וא"צ: 3 גבן וכו'. מגילה כט. סוטה ה. ב"ר ריש פ"ט, במד"ר פ"א ס"ח, ילקוט שופטים מז, תהלים תשצו: 4 במכירתו וכו'. ב"ר שם, ספרי דברים פ"ט ש"ב מ"ת שם לג כב: 5 ואש"כ וכו'. שייך לעיל ש"ב אחר גבונימ, א"צ. ואפשר דיש להוסיף שם ע"פ המכדרש"י. ההר חמד אלהים לשבתו זה סיני, אף אלהים ישכון לנצח זה בית עולמים. ועל פי זה מובן מאי דקאמר מפני מה זכה בנימן, אבל אפשר ג"כ דחסר כאן ד"א שעל הבית קאי כדאי בב"ר שם, מ"ע. ועיין תוספתא ברכות סוף פ"א: 10 עמה. מכ"י דרשב"י, הנחומא ס"ג, רש"י, ועיין לעיל פ"ג: 15 ומה ת"ל וכו'. פ' דעדיין קשה מה ת"ל בקול, מ"ע. וכן מפורש אע"ג דלשון רש"י יכול ירד עליו ממש מסייעא ליה: 20 והוצע וכו'. בא"צ מגיה העליונים והוציעו על ראש ההר וירד הכבוד כאדם וכו'. וא"צ. ועיין לקמן סוף פ"ט, מבילי.

1 ק' כיצא בו ויחרד | ט"מ ההר מאד | זה סיני | ט"מ ח'. א וגו' — 2 גבונימ | מ ח' | דכ"מ גבונימ | מ כמה דתימר | כ אומר — 3 אכ מפני | מה | כ ח' | א שרת | ד רות הקדש | שכל וכו' ועוד | ק ח' | שותפין | רק כ — 4 מ חוץ מבנימן וכל השבטים | שותף | ד ח' | אטכ עמהם וכל השבטים | נולדו | ו ג' וכו' — 5 ישראל | מ ח' | א אעפ"כ | כן | כ ח' | אף וכו' | דט"מ ח' — 7 הרי וכו' שופר מ ח' | יפת | ט ח' | ט בכל, כ ובכל | אכ שהוא אומר שופר | שג' | ט ח' — 8 הרי | ד ח' | זה | ט ח' | ד' בקול שופר | טכ"מ ח', א וגו' | ואומר | דט"מ ח' | והיה | מ ח' — 9 גדול | מ ח', א ג' וגו' | ואומר וכו' תימן | טכ"מ ח' | ואומר | א ח' | והלך וכו' | א ח' — 10 מאד | כ ח' | ט מגביה | אטכ"מ הדיוט | זמן | אטכ ח' | מ שהולך | קולו | ד ח' | אכ עמה | מ עמום וכאן קולו וכו', ד מחליש ומעכה |

11 זמן | אט"ו | כ כשהוא | א רך | אכ מבתחילה | כדי | אפכ"מ ח' | אכ לשבר את האוזן | מה וכו' | מ ח', כ וגו' — 13 והאלהים וכו' בקול | טכ ח', א והאלהים וגו' | אכ ומנין — 14 ט הביה, אכ המקום | עד | כ עס | מ אומר, אטכ אומר לו | א בניך עליהם | מ שני משה | כ ומשה — 15 והאלהים וכו' בקול | דט ח' | כן | ד כי | כ ומשה — 16 א שנתין | הביה | אטכ"מ ח' | הקב"ה | א חק, ט הביה | א ובנעמה — 17 בן | כ כן | כ ומשה | והאלהים וכו' | אטכ"מ ח' — 19 ת"ל וכו' סיני | א ח' | אל | דט על — 20 מ ירד | ט והציעו, אכ והוצעו, ד והציעו | דברתי עמכם | ד ח', מ ח' עמכם — 21 מ אלא מלמד | הביה | מ ח', אטכ המקום, ק הקב"ה | ושמי וכו' | מ שמים העליונים | וירד חכבול | מ ח', ג' במקומו ושלא במקומו קו"ח לכבודו של מי שאמר והיה העולם וכו' | ויש שמים וירד וערפל תחת רגלי הכבוד — 22 דט והציעו, כ והוצעו | טכ ע"ג הר | מ על ההר

שהוא מדבר מעל גבי הכר, שנאמר ¹בכדוה אש המסים מים תבעה אש להודיע שמך יסעיה סד א
לצריך מפניך גוים ירגונו, וכן הוא אומר, ²בעשותך נוראות לו נקוה מפניך הרים נוולו. שם שם ב
— רבי יוסי אומר, הרי הוא אומר, ³השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא עלה תהלי' קטו סו:
משה ואליהו למעלה ולא ירד הכבוד למטה. אלא מלמד, שאמר המקום למשה הריני
קורא לך מראש ההר ואתה עולה, שנאמר ויקרא ה' למשה.

ויאמר ה' אל משה רד העד בעם. <הסוד בהם, פן יהרסו אל ה'>
שם ידחקו לראות. ונפל ממנו רב, מלמד, שנתנה רשות לשלוחים לחבל. דבר
אחר אפילו רב אחד מהם שיפול, הרי הוא עלי ככולם. מלמד, שאף אחד ממצט על
ידי כולן. דבר אחר יחיד שיוטל מהם, הרי הוא עלי כנגד כל מעשה בראשית. שני
¹וכי לה' עין אדם וכל שבמי ישראל.

וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו. יכול הכהנים בכלל העם, <ת"ל לך
אל העם וקדשתם היום ומחר, אין הכהנים בכלל העם> שנאמר ²ועל הכהנים ועל כל
עם הקהל יכפר, אין הכהנים בכלל העם. <ואומר, יוזה יהיה משפט הכהנים מאת העם, דברים סו ג
אין הכהנים בכלל העם>. ואילו הם הכהנים, רבי יהושע בן קרחא אומר, נדב ואביהוא.
אינו אומר הכהנים, אלא הכהנים הנגשים אל ה', וכשהוא אומר וגם, אף
הוקנים עמהם.

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם. כבר העידותי בהם וקבעתי להם תחומין.
ויאמר אליו ה' לך רד. יפה אמרת. והו' שהיה ר' יהודה אומר, מניין אתה
אומר שאמר ה' לך דבר ואותה מחורני, ואני מודה לך שיהו
ישראל אומרים גדול משה שהודה לו ה' אומר, אין אני צריכין לעשות למשה

דרשב"י, פ"ו, רש"י: 1 שנ' כדוה וכו'. עיין מכדרשב"י:
3 ר' יוסי וכו'. סוכה ה'. ירושלמי שם נא ע"ד: 7 לחבל.
וכיין שיהרסו ב וג ויתן רשות למשחית יפול מהם רב, ד"ר.
ועיין ס"ו דף רנד ופ"ז כאן, ת"א וירושלמי: — ד"א וכו'.
בא"צ מגיה ממנו רב יחיד שיפול מהם וכו' אבל לגירסת
הילקוט ראהי מת"י ומכדרשב"י: 9 שיוטל. ובפ"ו, אחד
מהם נופל וכו'. ועיין רש"י זכריה ט"א: 11 יכול וכו'.
בא"צ מגיה מלמד שאין הכהנים וכו' וכן הייתי אומר (ט"ס
במקום הוא) אומר על הכהנים ואפשר דעקר לעיל על
חפסוק לך אל העם וכו' וראוי להיות כאן יתקדשו למה נ'
לפי שנאמר יכול הכהנים בכלל העם ת"ל וגם הכהנים וכו'
וכת"א ועל הכהנים וכו': 13 אין הכהנים וכו'. פ"ז, תולין
קלא: ספרי דברים פיסקא קטו: 14 נדב וכו'. זבחים קטו,
פ"ו, רש"י: 17 תחומין. מכדרשב"י ופ"ז 20 שהודה וכו'.
מכדרשב"י, פ"ו, לעיל פ"ב ד"ה בעבור

כאדם | ט שהציע, מ שמציע | אטכמ ע"ג המטה | מ
המטה ומדבר — 1 מדבר | כ ח', ט שמדבר | גני | דמ ח' |
ט חמסים וגו' | מים וכו' ר' יוסי | ט ח', מ דמסים ואומר
בעשותך | להודיע וכו' ירגונו דו ח' — 2 גוים | א עמים |
[לו] רק אב, במקר' לא ואך במס' שבהוצ' גינצבורג לו ועי'
במבוא-רב' [לו] מ ח' | לו וכו' גולן | דוק ח' | מפניך וכו' | מ
ח' — 3 הרי הוא אומר | דו ח' | והארץ וכו' אדם | רק כ, א וגו' |
לא וכו' | ט מעתיק לשון הגמ' דסוכה — 4 משה | אדו ח' | אד
אליהו | ואליהו | מ ח' | ב למעלן | ירד ח' | א למטן | ב
שאמר לו המקום — 6 משה דו' לך | מ העם בעם | המוסגר
דוק ח' | בהם | ט העם, מ בעם | אל ה' | טמ ח', א ה' לראות
מלמד וכו' — 7 שמא | מ פן | רב מ ח' | מ למחללין — 8 מ
רב, יחיד שיפול מהם וכו' | ט ד"א אפי' רב אחד מהן שיפול |

אדב יחיד שיפול מהם (א בהן) | הוא | מ ח' | עלין | ט ח' | טמ מעכב ע"י כלל (מ כלם) — 9 ד"א | רק כ | ק שיטול ט שיפול | עלין
טמ ח', כ עליו בכולן וכנגד — 10 וכל וכו' | רק כ — 11 הנגשים | מ ח' | אל ד"ל | טמ ח' | יתקדשו | רק כ | כ עם | א
העם ואילו הם | המוסגר דוק ח', ת"ל | מ לאו — 12 וקדשתם היום ומחר | מט ח' | כ עם | ד"ל | כל | ט ח' | כ ועל עם הקב"ה
יכפר — 13 אין וכו' | עם | ט ח' | דוק כהנים | כ עם | המוסגר דוק ח' | ואומר | מ ח' | יתיה | מ ח' | משפט | כ מעשה — 14 דטמק
ואלו | ריב"ק אומר | ט ח' | כ זה נדב, מ על נדב ואביהוא אומר כהנים הנגשים וגם הכהנים הוי אומר אף הוקנים | ט
ואביהוא וכשהוא אומר וגם אף הוקנים — 15 א | אכך ח' | א והכהנים | הנגשים | ק ח' | ו הנגשים וגם הוקנים | ק כשה"א ואף,
א וגם ואף — 17 ויאמר עד סה"ש | מ ח' | א העם | לעיל | לא יוכל העם | דת' וגו' | אב העדתי — 18 אלין | דוק ח', טכמ ח' | איה
בכ"מ קו"המחיקה על אליו | ט רד ועלית וגו' מזה | א ומנין | מ ר"י דורש שאמר לו המקום למשה — 19 אטכ המקום.
ק הקב"ה | הרני | דח' | דוק דבר אומר | ט אני — 20 אטכמ המקום, ק הקב"ה | א ד"א | ט אני יכולין | אנו | כ ח'.

ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם. יכול הכל יעלו, תלמוד לומר והעם אל ייהרסו לעלות אל ה' פן יפרוץ בם. יכול אף הכהנים יעלו עמך, תלמוד לומר ועלית אתה. אמור מעתה, מה את מחיצה לעצמך, <אף הן מחיצה לעצמן>, והעם כל עיקר אל ייהרסו לעלות אל ה'. – פן יפרוץ בם, שמא יתריעו.

וירד משה אל העם ויאמר אליהם, אמר להם מיד ולא עכב. <דבר אחר ויאמר אליהם, אמר להם היו עתידין לקבל מלכות שמים בשמחה>. דבר אחר ויאמר אליהם, אמר להם היו אומרינן על לאו לאו, ועל הן הן.

שְׁמִית ב' וידבר אלהים, אין אלהים אלא דיין, דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר. — את כל <הדברים, מלמד שאמר עשרת הדברות> בדבור אחד מה שאי אפשר לבשר ודם לומר כן, שנאמר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר, אם כן מה ת"ל אנכי ה' אלהיך — לא יהיה לך, אלא מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדיבור אחד וחזר ופרטן דיבור דיבור בפני עצמו. שומע אני אף שאר כל הדברות שבתורה נאמרו כולם בדיבור אחד, ת"ל האלה, הדברים האלה נאמרו בדיבור אחד, וישאר כל הדברות שבתורה, דיבור דיבור בפני עצמו.

ישמע העם וכו'; 2 מועשה רש"י: 5 אמור וכו'. במלכיתא
 ורשב"י הניסא אומר מעתה משה מחיצה לעצמו ואחר
 מחיצה לעצמו רש"י ארורו מחיצה לעצמו ואחר
 מחיצה לעצמו והם (ר"ל הכהנים) מחיצה לעצמם והעם כל
 עמק וכו'. ולפי' נראה חדל האמרת צריך תקון וצ"ל: יכול
 אף הכהנים יעלו עמך תכל ועליה אתה ואחרך עמך, יכול
 אחרך במחיצת חיל וגשש משה לבדו אל האלהים, אמור
 מעתה מה את מחיצה לעצמך [אף אחרך מחיצה לעצמו] ואף
 את מחיצה לעצמך: 6 עיקר. בא"מ משלים א"ל יעזר: —
 ויתרע: שלא יפרוץ, פ"ז: 7 ויארר וכו'. במ"ע מפרש
 — לפי ג' הדפוס המשובש, אבל בכל הספרים הוא כבפנים:
 — עכב. במדרש"י, פ"ז ועין לעיל פ"ב ברי"ה וירד משה
 מן ההר: 8 בשבחה. פ"ז ד"א וכו', בא"צ מוחזר ד"א זה
 יאין הכרח דאפשר דלעמן בשנית פולחנה ר' ישמעל ורע'
 — על מלת לאמר וכאן סותם התנא כדעת ר' ישמעל: 10 שכי.
 עזר לאמר, פ"ז ורש"י: 12 ש"י וכו'. בא"צ מוחזר כמאן
 דללאמר, וכן לרשת במ"ח ורש"י: — בא"צ מה ח"ל
 ומפרשים נהדקו מאד, עין ברא"ם שוארין וגמלן אחרי'
 שד"ח"ז בזה"מ ויפרשו דמקשה דלמה נאמר אנכי ולא יהיה
 אף בלשון מרוב עידו ואחרו לו נאמר לא תשא את שם ה'
 אלהים בלשון נסתר והיו ראויים להאמר כולם בלשון אחד
 — כולם נאמרו בדבור אחד. ורש"י מפרש דקאמר דאלו
 ששתי מצות נאמרו שיקבלו מלכותו ואחר כך יגזור עליהם
 גזרות דכתיב לקמן ריש פ"ו ואם כולם נאמרו בדבור אחד
 — לאו לא נאמרו, ודעין בגזר אריה שמפרש בכמה
 ירכים. ולדעתו על חסם נהדקין, ע"י המלות אם כן מה ח"ל
 אינן כאן לשון קושיא אלא מבאר בדרך שאלה ותשובה איך
 היתה הענין במעמד הר סיני, שלא תאמר דהקבי"ה כלל כל
 הדבורות בבת אחת ומשה הוא שפירשן כל אחד ואחד בפני
 עצמו משום דבכתב ודאי א"א באופן אחר קמ"ל ורש"י
 הקבי"ה בעצמו אמרן ב פעמים פעם בדבור אחד ופעם כל
 נאחד ואחד בפני עצמו, ונקט אנכי ולא יהיה לך משום דהם
 בדבורות הראשונים והוא הדין לאינן, ודלא כמו שהבינו
 מאמר הקבי"ה על עשרת הדבורות בדבור אחד, מה שאין אפשר:
 כל דבור ודבור בפני עצמו ואינו נכון. עין בפ"א אברבנא
 ל"מ שריה פ"ח:

1 מ גדול ועשיוני | א להק', ט להכ"ה | בון טמ ח' |
בדבר, ט בדבריו, כ ובדבריו | אטכ אבל מזורין, מ
שמוזרין | לאדם מ ח', אטכ את אדם (ט האדם) — 2 א
טכמ ומזורין אותו — 3 ט ואהרין הכהנים | עמך א
כפול[והע] אכ ח' — 4 ויכ' במ | א ח' | ויכרם שרין מ ח' |
פן יפרצין במ | טכ ח' | טכ יכול יעלו אף הכהנים עמך | יעלו
א ח' — 5 מה ד ח' | את[ק] אתה עשאו | המוס' אד ח' — 6 ויכר'
לארוא | מ ח' | ד היסרו עשרה שמה | ט עללות וגו' — 7 וירד
[שמה] מ ח' | א אליהם | ד' ויבדר אליהם ויאמר אליהם
המוסגר גס בפ"ד ח' — 8 ט ד"א אל היו מקבלין | ב מלכות
אליהם | שמים | מ ח' | ויאמר אליהם | ט ח' — 9 אליהם
א ח' | אטכמ הן הן ועל לאו לאו — 10 דיינ בפ"ב | דט
ח' | לשלם | ד לקבל | שכר | אכ ג' | לפי שיש ר"מ (א ח')
פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם (א אם)
לאו (א אין) מקבל עליהן פורענות שומע אני אף עשרת
הדברות כן | ח'לי ויבדר אליהם אין אליהם אלא דיינ דיינ
להפער וגאמן | לשלם שכר — 11 המוסגר ד ח' | דין
שאיפשר — 12 שנאמר ויכר' לאמר | מ ח' | ויבדר אליהם
ט ח' | האלה לאמר | ט ח' — 13 טמ ולא | אכ לכ | אהים
אחרים | אלא | ד ח' | מלמד | מ ח' | אטמ המקום כ ה' |
ד בדיבור אחד עשרת הדברות חזר ופירשן — 14 כ"ה
ודיבור | מ או שומע | שאר | דט ח' | כל | מ ח' | דמ
דברות — 15 נאמרו בפ"א ויכר' שבתורה בש' הס' | א ח' | ד
ח' | לאת כל הדברים האלה נאמרו | ט אמרו | אחד | ט
ח' | — 16 כל טמ ח' | מ דברות | שבתורת | ד ח', טכ
ג' נאמרו | מ ודיבור —

המפרשים דנקטינהו בדוקא. ובבעלי החוספ' עה"ת העתיקו:
יכול לדבר א"כ מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך, מלמד שחזר
15 בדבור אחד וכו'. מכילתא דרשב"י, תנחומא ס"א, פ"ז.

שמות כד ז
דברים ה כה

5

10

שם בט בת

שמות טו ג
שם לד ?

1 דברי ר' ישמעאל זכור. מכדרשב"י רש"י: 2 ועל לאו
הף. שאמרו לקיים הצוה. ז"ל. ועיין שו"ח"ס סו: 3 ומגן
זכור. לעל באתחתא: 4 מה זכור. בא"צ מחוק ע"ל
ונשמע, וכן באתא בפ"י ולפי הגירסה שפנים משמע ע"ל
דפרשה כך לאחר עשרת הדברות.
6 (ה) 6 שולח זכור. פ"ו. והוזכר פ"ו רמב"ן בטה"מ
ל"ה ד' 13 וכן זכור. בא"תן טעם למה כתיב אליהך
בלשון יחיד. ולשון הפ"ו אליהך לשון יחיד מלמד שהשו
זכור. ועיין והוזכר כך כג. הנמוא ס"ג: 14 ולא עוד וזהו
ואת טעם שני מפני שלא ישרא ערבים כי בזה הוצבור
מתחבב על היחיד: 15 שנאמר. כן הוא במ"ח ותחבבא.
16 מה הגיה בא"צ. עיין סנהדרין מג. ורש"י טוה ע"ב:
19 אלהיך. צריך להשלים אחר הוצאתך מארץ מצרים:

א מלחמות | ל מלחמות בעמ' — 13 רבי' ב ח' | מ כשעמדו | כולן' מ ח' | אטכמ' לפני הר | מ סיני עמדו לב אחד לקבל התורה
לב אחד לקבל מלכות | לקבל וכו' אחד | א ח' | טב את התורה — 14 והשוו | שמים | אב אלהים | בשמחה | ת ג' שג' ויעג
כל העם יחדו ויאמרו | ט שהיו משתעשעין | ד שממשכנין | עצמן | רק מ — 15 ב זה עיי' זה | ולא וכו' | אכמ ולא על כך
(ב ולא עוד, א שלכן) | אלא שנגלה הקב"ה (א הק) לכירות עמכם ברית על הסתרים, ט כשנגלה הבה' לכירות ברית עמהם
על הסתרים — 16 הסתרים | ארטכ' ג' שנאמר הנסתרות לה' אלהינו, אד ג' והנגלות לנו, ד ג' ולבנינו עד עולם | אכמ עמך
ברית | אטכמ ואין אנו כורתים עמך (מ ח') ברית (ב ח') | ט ברית עמך | על הסתרים — 17 ממנו | אטכמת ח' | מ צבור |
א נפסח, ט מסכתנו בו, ה מלחמתי | מ מתמסכין | המוסגר רק מרת — 19 כ ד"א אנכי — 20 למה וכו' וגו' בע' הסי' שכן | ט ח' | על
הסי' ב עליהו | מ מלחמה, ה ב | ונגלה

ישראל, וכשנגאלו מה הוא אומר, וכעצם השמים לטוהר; ואו' ^ז חזה הוית עד די כרסון רמיו, ואומר נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי וגו'. שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם לומר, שתי רשויות הן. אלא אנכי ה' אלהיך, אני במצרים, אני על הים, אני בסיני ^ז אני לשעבר, אני לעתיד לבא, אני לעולם הזה, אני לעולם הבא. שנאמר ^ז ראו עתה כי ^ז אני אני הוא, ואומר ^ז ועד זקנה אני הוא, ואומר ^ז כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ^ז ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון, ואומר ^ז מי פעל ועשה קורא. הדורות מראש ^ז אני ה' ראשון ואת אחרונים אני הוא. — ר' נתן אומר, מכאן תשובה למינין, שאמרים שתי רשויות הן, שכשעמד הב"ה ואמר אנכי ה' אלהיך, מי עמד ומיחה כנגדו, אם תאמר, במטמניות היה הדבר, והלא כבר נאמר ^ז לא בסתר דברתי וגו', לאלו אני נותנה. ^ז אלא ^ז לא אמרתי — להם — תהיה בקשוני, ולא נתתיה פננס. וכן הוא אומר, ^ז אני ה' דובר צדק מגיד מישרים.

ד"א אנכי ה' אלהיך. כשעמד הקב"ה ואמר אנכי ה' אלהיך, היו ההרים מתרעשים והנבעות מתמוטטות ובא תבור מבית אלים וכרמל מאספמיא, שנאמר ^ז אחי אני נאם המלך ה' צבאות שמו כי כתבור כהרים וככרמל בים יבא. זה אומר אני נקראתי וזה אומר אני נקראתי, וכיון ששמעו מפיו אשר הוצאתיך מארץ מצרים, עמד כל אחד ואחד במקומו ואמר, לא עסק אלא עם מי שהוציא ממצרים. ^ז ד"א אנכי ה' אלהיך. שכשעמד הקב"ה ואמר אנכי ה' אלהיך, היתה הארץ חלה ^ז שנאמר ^ז ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה; ואומר ^ז הרים נולו מפני ^ז ה', ואומר ^ז קול ה' בכה קול ה' בהדר עד ובהיכלו כולו אומר כבוד, עד שנתמלאו בתיהם

1 וכשנגאלו וכו'. אשגרת לשון מלעיל בא פיר, ועיין לעיל מס' דשירה פ"ד, ועיין גירסת מ"ח כאן. בא"צ מוסיף לקמן אחר מן קדמוהי ונאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה קודם שנגאלו ולאחר שנגאלו כעצם השמים לטוהר. ועיין והזהיר דף כג: 7 ואת אחרונים פ"ז: 9 לאלו אני נותנה אלא. בא"צ מוחק אלו המלות, ובמ"צ מוחק מלת אלא. ועיין בח"ג, ואפשר דהג' העקרית היתה: לא לאלו אני נותנה אלא לאלו לא אמרתי: 10 פנגס. לעיל פ"א, ועיין פ"ז כאן והזהיר דף כג: 13 מבית אלים. עיין בח"ג, והזהיר ובא תבור ממקומו, ושוח"ס מזמור סח, ובבבב"ר פ"ג ס"ג איתא דתבור וכרמל באו מסוף העולם 16 לא עסקו וכו'. עיין פ"ז, והזהיר, ילקוט ישעיה שצא ובבבב"ר לעיל ריש פ"ד: 17 חלה וכו'. והזהיר דף כג, פ"ז

1 אב ישראל ות"ר וגו' | וכשנגאלו וכו' | אומר | מ"ח | לטוהר | ד' ח' | ב השמים לטוהר ואומר | ואומר | מ וכשנגאלים מהו אומר חזי — 2 מ רמיו שלא ליתן, א רמיו וגו' נהר | א נגיד וגו' | מן וכו' וגו' | ב' ח' | ד יתן — 3 הן | מ' ח' | אלהיך | ב' ח' | אני במצרי | ד' ח' | ט אני הוא במרה | ט ואני הוא על הים | ט ואני | בסיני | ד על היבשה, מ לסיני — 4 ט ואני לעתיד | אני לעולם וכו' שני' | ט ח' | אכמ בעולם | כמ בערה — 5 א הוא וגו' | ואומר | דטמ ח' | אדמכ עד | א הוא וגו' | ואומר | דמ ח', ט וגו' | כה וכו' צבאות | מ ח' | ט וגואלו וגו' | אני ראשון — 6 ואני אחרון | ט ח' | א ראשון וגו' | ואומר אני אחרון ואת | ואומר וכו' | מ ואת אחרונים וכו', כ אני הוא אני ראשון אני ה' ואת אחרונים

וכו' — 7 ט אני ה' ראשון ואת אחרונים וכו' | ד' ח' | ד' ח' | אני | ד' ח' | ב' ח' | כה אמר ה' מלך יש וגואלו ה' צבאות ורשום בקוי המחיקה | ט אמר ר' נתן | למינין | מ' ח' | מ לאומרים, אטכ שהיו אומרים — 8 הן | ב' ח' | אנכי ד' אלהיך כשעמד דב"ה ואמר | ט אלא | כשעמד | טמ הב"ה | טמ אס — 9 ט חלה | ט חלה | טמ לא מראש בסתר וכן ילקוט ישעיה רמז חסג | דברתי וגו' | מ' ח' | ג' ח' | א ב' ח' | המקל לא אמרתי לרוע יעקב | לאלו וכו' | בקשוני | ט ח' | לאלו | ב' ח' | מ לא לאלו — 10 אלא וכו' | מ ולא תהיה וכו', אב אלא תהיה וכו' | ט לא נתנה | אכמ לא | ב' ח' | פגס, מ פגס | אני | ד' ח' | מ דובר ומני (?) מישראל ד"א — 12 מ שכשעמד | א הק' ועמד ואמר, ט הב"ה, כ הקב"ה על הר סיני ואמר | 13 מתמוטטות | ט ח' | ט תבור וחרמון | ד מבית אלהים, פ מאלים | ט מאספמיא | מ שני' כי וכו' — 14 ב' ח' | המלך צבאות | א כתבור וגו' | טמ כהרים וגו' | מ ח' | זה וכו' | ד וכרמל — 15 מ כיון | ט מפיך — 16 א ואמ' | ב' ח' | מארץ מצרים — 17 טכמ כשעמד | א הק', ט המקום, ק הב"ה | ו ואומר | אלהיך | מ' ח' | ט היה ארץ | א ארץ — 18 טכמ משעיר וגו' | כ מ ח' | ואומר | א בצעדך וגו' | א נולו וגו' — 19 מ זה קול ה' בכח קול ה' יחולל אילות עד שנתמלאו, אב בכח ואומר | א וגו' | קול ד' שובר ארזי | א ח' | קול ה' תוצ' להב' אש קול ה' יחולל אילות עד וכו' | ט בהדר קול ה' יחיל וגו' קול ה' ש' אר' קול ה' יח' איל' עד וכו' | א יחולל וגו' ובהיכלו —

מזיו השכינה. באותה שעה נתכנסו כל מלכי אומות העולם אצל בלעם הרשע, ואמרו לו, שמא מבול מביא לעולם. אמר להם, כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר ^ככי מי נח זאת לי אשר נשבעתי. אמרו לו, שמא מבול של מים אינו מביא אבל מביא מבול של אש, אמר להם, לא מבול של מים ולא מבול של אש הוא מביא אלא הב"ה רוצה ליתן תורה לעמו, שני ^{ה'} עוז לעמו יתן. וכיון ששמעו מפיו הדבר תהלים כט יא הזה, פנו כולם והלכו איש איש למקומו.

ולפיכך נתבעו אומות העולם בתורה, כדי שלא ליתן פתחון פה להם כלפי שכינה, לומר, אלו נתבענו כבר קיבלנו עלינו, הרי שנתבעו ולא קבלו עליהם, שני ^{ו'}ויאמר ה' מסיני בא וגו'. נגלה על בני עשו הרשע ואמר להם, מקבלים אתם עליכם את התורה, אמרו לו, מה כתיב בה, אמר להם: לא תרצח. אמרו לו, זו היא ירושה שהורישנו אבינו, שנאמר ^{י'}ועל חרבך תחיה. נגלה על בני עמון ומואב, אמר להם, מקבלים אתם את התורה. אמרו לו, מה כתוב בה, אמר להם: לא תנאף. אמרו לו, כלנו מניאוף דכתיב ^{ו'}ותהרין שתי בנות לוט מאביהם, והיאך נקבלה. נגלה על בני ישמעאל, אמר להם, מקבלין אתם עליכם את התורה. אמרו לו, מה כתוב בה, אמר להם: לא תגנוב. אמרו לו, בוז הברכה נתברך אבינו, דכתיב ^{ו'}והוא יהיה פרא אדם, וכתיב ^ככי נגב ננבתי. וכשבא אצל ישראל, ^{י'}מימינו אש דת למו, פתחו כלם פיהם ואמרו: כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, וכן הוא אומר ^{עמד}וימודד ארץ ראה ויתר גוים.

אמר רבי שמעון בן אלעזר: אם בשבע מצות שנצטוו בני נח, שקבלו עליהן אינן יכולין לעמוד בהן, קל וחומר למצות שבתורה. משל למלך שמנה לו שני אפטרופסין אחד ממונה על אוצר של תבן, ואחד ממונה על אוצר של כסף ושל זהב. זה שהיה ממונה על התבן נחשד – והיה מתרעם על שלא מנו איתו על אוצר של כסף ושל זהב, וזה שהיה ממונה על הכסף ועל הזהב אמר לו: ריקה, בתבן כפרת, בכסף וזהב על

ועיין לעיל ריש יתרו: 7 נתבעו וכו', ספרי דברים פ"ט, שם, עבודה זרה ב', תנחומא וואת הברכה ס"ד, פדר"א פ"א, ילקוט דברים תתקנא, שמיר פ"ו ס"ט, במד"ר פ"ד ס"ו: 15 גנוב גנבתי שנגנב שתי פעמים שישמעאלים גנבוהו מיד ישמעאלים, ד"ר ועיין פ"ו, ובר' פ"ט ס"ב ופ"ח ס"ה: 17 וימודד ארץ וכו', תנחומא ס"ד, לעיל מס' דבחדש סוף פ' א':

1 השכינה] מ ח', א שכינה | ד נכנסו | מלכין] אטכמ ח' | העולם] מ ח' | אטכמ ובאו (א נ' להם) אצל | הרשע] אטכמ ח', א בן בעור | ואמרו וכו' | ד וכו' וכיון ששמעו וכו', א אמרו לו שמא המקום מחריב עולמו במבול אמר להם שוטים שבעולם כבר וכו', ב, בלעם וכו' עד ה' עוז' וכיון וכו', מ כיון וכו' – 2 א המק' לנח | א מבול לעולם – 5 ט כיון | מפיו] ט ח' | הדבר] מ ח', ט את הדבר –

6 הזה] ד ח' | כ והלכו להם | איש בפ"ב] אב ח' – 7 א כמ' לפיכך | בתורה] רק ט | כדן] אטכמ ח' | א שלא יהא | להם פתחון פה לומר | להם] מ ח', כ לאוירה, ט לאומות | כלפי שכינה] טכמ ח' – 8 לומר] ט ח' | כ והרי | מ שנתבענו | עליהם] מ ח' – 9 וגו'] רק ב | ד ונגלה | כנעשו וכו' וכשבא אצל ישראל אמרו כל וכו' | הרשע] מ ח' | א אמ' אמר, ו יאומר | עליהם] ד ח' | אמרו] א ח' – 10 לו] אט ח' | מן כתוב | לו] דכמ ח' | ט א"ל הוא ירושה | אטכמ שהוריש לנו – 11 שני] אט ח' | ארץ על | אתה] א ח' | 12 ט עליכם – 12 ט כתוב | אמר להם] א ח' | אט מ ורה"א | אמ ח' | כולם בני מנאפים הם – 13 דכתיב ותהרין] מ ח', אט שני' | והיאך נקבלה] אטכמ ח' – 14 עליהם] דכמ ח' | אתה] ט ח' | אמרו לו] א ח' | טמ כתוב, א כת' | בה אמר להם] א ח' – 15 ט זו ברכה שנתן לנו אבינו | מ א"ל זהו שני בהם והוא, א זו היא שנאמרה בהן והוא | ד הוא | וכתוב וכו' גנבתי] מ ח', א נ' מארץ העב' וגו' – 15 מ מיד פתחו | פיהם] טמ ח' – 17 ונשמע] מ ח' | ראה ויתר גוים] כמ ח', א וגו' – 18 אט ר' ישמעאל בא"א, כ רשב"א | א מה אם | ט ומה בשבע | שנצטוו] ב נ' עליהם | אטכמ נח לא יכלו לעמוד | 19 אט על אחת כו"כ | אטכ בכל המצוות שבתורה | מ במצות | אב אפטרופסין, ט אפטרופסין, מ אפטרופסין | כמ שמינה – 20 ט של כסף ושל זהב | ממונה בפ"ב] כ ח' | ט אוצרות של תבן | כמ וזהב | זה וכו' | אטכמ נחשד זה שהיה על אוצר של תבן והיה | אותה] א ח' – 22 זה וכו' והוא] אטכמ ח' | אמר וכו' | אטכמ אמרו לו ריקה | אט על אוצר של תבן נחשדת היאך ימנו | אטכ יאמינו | אותך על אוצר של כסף ושל זהב | מ וזהב, ט של זהב וכסף | והרי דברים –

ישעיה נד ט

תהלים כט יא

5

דברים לג ב

10

בראשית כז מ

שם יט לו

שם טז יב
שם מ ט

דברים לג ב

חבקוק ג טו

15

20

אחת כמה וכמה. והלא דברים קל וחומר, ומה אם בשבע מצות שנצטוו בני נח לא יכלו לעמוד בהם, על אחת כמה וכמה בכל המצות שבתורה. — ומפני מה לא ניתנה תורה בארץ ישראל, שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם לומר, לפי שנתנה תורה בארצו לפיכך לא קבלנו עלינו. — דבר אחר, שלא להטיל מחלוקת בין השבטים, שלא יהא זה אומר בארצי נתנה תורה, וזה אומר בארצי נתנה תורה, לפיכך נתנה תורה במדבר, דימום פרהסיא. במקום הפקר. — בשלשה דברים ניתנה תורה, במדבר ובאש ובמים, לומר לך, מה אלו חנם לכל באי העולם, כך דברי תורה חנם לכל באי העולם.

אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. עבדים למלכים היו, אתה אומר עבדים למלכים היו, או אינו אלא עבדים לעבדים היו. כשאומר ויפדך מבית עבדים >מיד פרעה מלך מצרים, < עבדים למלכים היו ולא עבדים לעבדים. — דבר אחר מבית עבדים, מבית העובדים, שהיו עובדים עבירה וזה.

פרשה ו

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. למה נאמר, לפי שנאמר אנכי ה' אלהיך. משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו, גזור עליהם גזרות. אמר להם לאו, כשיקבלו את מלכותי, אגזור עליהם גזרות, שאם מלכותי לא יקבלו, גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל: אנכי ה' אלהיך — לא יהיה אלהים אחרים. אמר להם, אני הוא, שקבלתם מלכותי עליכם כמצרים, אמרו לו, כן. וכשם שקבלתם מלכותי עליכם, קבלו גזרותי: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. רבי שמעון בן יוחאי אומר: הוא שנאמר להלן ^אאני ה' אלהיכם, אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם בסיני, אמרו לו, הן והן, קבלתם מלכותי, קבלו גזרותי: כמעשה ארץ מצרים

1 ומה אמר ח' | ד ומה בני נח בשבע מצות בלבד לא —
2 מ בהם וכו' | על וכו' התורה מ' ח' ד בשש מאות ושלש עשרה מצות עאכריב | ומפני ט, אדכמ מפני ז ולמה — 3 אט שלא ירעא פתחון פה | תורה דמ ח' — 4 עלינו ד ח' | תורה דמ ח' — 5 תורה דמ ח', א ג' וזה בארצי נתנ' תורה | תורה בפני' רק ט — 6 בפרהסיה | כ ובשלשה ט בשלש | דברים מ ח' | אטמ נמשלה | אטכמ באש — 7 לומר לך ד ח' | לך רק אט | טמ עולם | לכל באי העולם א ח' | כך דת' ד אף אלו | א אף | טמ עולם — 8 מארץ מצרים ט ח' | אתה וכו' ה' ט ח' — 9 כ למלכים היו אומר עבדים לעבדים וכשרואו אומר | אינו אלא א ח' | היו בפני' ד ח' | אטמ כשהוא אומר — 10 המוסגר ד ח' | מיד פרעה מ ומבית פרעה | מצרים א ט ג' ה' | ה' ח' | כ ולא היו — 11 מבית עבדים ד ח' | מ עובדים, ט עובדי | שהיו עובדים דט ח' | אכ לע"ו.

(ו) ק פרשה ז — 12 אלהים וכו' פני | כ ח' | על פני

3 פתחון וכו'. בס' והוהיר | גורס פתחון לשבטים שלא יאמרו לפי שנתנה בארצו של פלוגי לפיכך לא קבלתה: 4 שלא להטיל מחלוקת וכו'. והוהיר שם, פ"ו ועי' לע' פ"א: 5 נתנה וכו'. ובא"צ מגיה נמשלה כגירסת הילקוט, וכן נראה גירסת הפ"ז, אבל בס' והוהיר נתנה, וכן במדבר"ר פ"א ס"ז. ועיין ילקוט במדבר תרפד, תנחומא במדבר ס"ו ספרי עקב פ"ח, ופ"ג: 4 עבדים למלכים וכו'. לעיל מס' דיוסע פ"א, מכרשבי"א בא פ"ג ג, ח"כ בחקותי פרק ב ה, ועיין ת"א ות"כ כאן: 5 עבודה זרה. פ"ז: (ו) 6 לא יהיה וכו' על פני. במ"ע מוחק אלו המלות ומפרש דת"ק ורשב"י בהא פליגי, דלר"ש ל"א יהיה לך מכלל הגזרות ולת"ק עדיין שייך לקבלת מלכות וליתא אלא דאף לת"ק הוא מכלל הגזרות ורשב"י מחוק דברי ת"ק ומביא דוגמא לדבר. וכן היא הלשון בס' והוהיר: לפיכך בתחלה אנכי וכו' ואח"כ לא יהיה. בפ"ז ורשב"י בשה"מ ובמאמרי בפתיחתא למס' אבות דף ג (הוצאת כוכב טוב) ורגסו שם יצאו בני מדינה לקראתו ואמרו לו גזור לנו גזרות וכו': — למה וכו' אלהיך. בא"צ מוחק אלו המלות וכן בס' והוהיר דף כד. ליתנייהו, אבל בכל הספ' ישנן וכן ברכב"ן בהש' לשה"מ מ"ע א. ועי' ג"כ ל"ת ה: 16 במצרים

אטמ ח' | א לפי שהוא אומר — 13 למלך אל מה | ב"ן כמ ח' | כ במדינה | טכ עלינו, רמב"ן בשה"מ: להם — 14 לאן כ"ה גם רמב"ן, א לא, דט ח' | כ כשתקבלו מלכותו, ט כשתקבלו מלכותו, מ משקיבלו עליהם מלכותו | את א ח' | כ עליכם גזרות | גזרות | אט ורמב"ן, דט ח' | כ מלכותו, טכ אין מקבלין, א שאם אין מקבלין מלכותו | א היאך מקיימין גזרות, טכמ ורמב"ן גזרותי היאך מקבלין (אט ורמב"ן מקיימין, מ מתקיימין) — 15 טמ הקב"ה, כ ח' | מ ואחר כך לא יהיה אלהים אחרים | רב ח' ורמב"ן ג' על פני | אמר להם דטמ ורמב"ן ח' — 16 עליכם ד ח' | ממצרים וכו' מלכותי ש' יט | כח' | לן רמב"ן ח' | כן מ רמב"ן הן, ט הן | טמ רמב"ן כסם — 17 עליכם רק א | לא וכו' גזרותי ש' עה"ס | מ